

IZHAJA VSAKI DAN

tudi ob nedeljah in praznikih ob 5., ob ponedeljkih ob 9. zjutraj. Posamične števe se prodajajo po 3 nvč. (6 stot.) v mnogih tobakarnah v Trstu in okolici, Gorici, Kranju, Št. Petru, Postojni, Sežani, Nabrežini, Sv. Luciji, Tolminu, Ajdovščini, Dornbergu itd. Zastarele števe po 5 nvč. (10 stot.).

OGLASI SE RAČUNAJO NA MILIMETRE v širokosti 1 kolone. CENE: Trgovinske in obrtne oglase po 8 st. mm, osmrtne, zahvale, poslanice, oglase denarnih zavodov po 20 st. mm. Za oglase v tekstu lista do 5 vrst 20 K, vsaka nadaljna vrsta K 2. Mali oglasi po 3 stot. beseda, najmanj pa 40 stot. Oglase sprejema Inzeratni oddelek uprave „Edinosti“. — Plačuje se izključno le upravi „Edinosti“.

Edinost

Glasiilo političnega društva „Edinost“ za Primorsko.
V edinosti je moč!

NAROČNINA ZNAŠA

za vse leto 24 K, pol leta 12 K, 3 mesece 6 K; na naročbe brez dopolnjenih naročnin, se uprava ne ozira. Naročnina za nedeljsko izdajo „EDINOSTI“ stane: cele leto K 5.20, pol leta K 2.60.

Vsi dopisi naj se pošiljajo na uredništvo lista. Nefrankovana pisma se ne sprejemajo in rokopi si se ne vračajo. Naročnino, oglase in reklamacije je pošiljati na upravo lista. UREDNIŠTVO: ulica Giorgio Galatti 18 (Narodni dom). Izdajatelj in odgovorni urednik ŠTEFAN GODINA. Lastnik konsorcij lista „Edinost“. — Natisnila tiskarna konsorcija lista „Edinost“ v Trstu, ul. Giorgio Galatti št. 18. Poštno-hranilnični račun št. 841-652. TELEFON št. 11-57.

Politično društvo „EDINOST“

sklicuje na

četrtak, dne 18. t. m.

ob 4. uri popoldne

dva javna shoda

in sicer v Šklednju v dvorano Sancein-Čemotovo in pri Sv. Ivanu v dvorano „Narodnega doma“.

Na dnevnem redu je:

Tržaška volilna reforma.

BRZOJAVNE VESTI.

Kranjski deželni zbor sklican.

DUNAJ 15. Jutrnja „Wiener Zeitung“ objavi cesarski patent, s katerim se deželni zbor kranjski sklicuje na 19. t. m. na kratko zasedanje, da reši deželnozbornsko volilno reformo.

Konferenca rektorjev. Wahrmond na Dunaju.

DUNAJ 15. — Profesor Wahrmond je danes zjutraj na brzojavni poziv naučnega ministra Marcheta prisel iz Inomosta. Po razgovoru z ministrom, se je Wahrmond vdeležil konference rektorjev, Konferenca traja radi tega toliko časa, ker niso rektorji edini v tem, se imajo-li vseučilišča odpreti, ali imajo ostali zaprti. Dočim je prej bila večina rektorjev zato, da se jih v poletnem semestru več ne odpre, je sedaj zato, da so zopet prično predavanja.

Kongres eksportnih društev.

PRAGA 15. Danes in jutri se vrši tukaj kongres eksportnih društev. Na kongres je prišel tudi minister dr. Gessmann.

Cesar ne pojde v Prago.

PRAGA 15. „Union“ poroča, da se v poslanskih krogih govori, da cesar ne obišče češke jubilejne razstave, ker se čuti preveč utrujenega. Cesar se koncem t. m. poda v Iši.

Francoski socialisti proti carju.

PARIZ 15. Narodni svet stranke združenih socialistov je vsprejel resolucijo, v kateri protestira proti temu, da predsednik Fallieres poseti carja.

Obletnica smrti cesarja Friderika.

POTSDAM 15. Cesar in cesarica sta danes zjutraj obiskala mavsolej in sta položila venec na krsto cesarja Friderika. Ob 10. uri je cesar v novi palači vsprejel državno ministerstvo in generale, ki so mu čestitali povodom obletnice vladanja.

Maroko.

TANGER 15. Iz Elksara je dospela vest, da je v soboto mehala Abdul Aziza, ki je imela oditi v Fez, proglasila Mulej Hafida sultanom. Mesto Elksar in okolica sta se izjavila za Mulej Hafida. Načelniki mehale in druge osebe, ki so bile proti proglasenju Mulej Hafida, so ujeli in odvedli v Fez.

PODLISTEK.

Godba in živali.

(Naravoslovna črtica.)

Zanimive podatke o čutu živali za godbo priobčuje francoski naravoslovec H. Daubresse v „Revijs“.

Pri najnižjih živalih, polžih in črvih, ne nahajamo nikakega čuta za godbo; treba se že dvigniti do glist, da moremo konstatirati početke glasbenega poslušanja.

Višje razvit je glasbeni čut še-le pri pajkih, katerim — kakor znano — pripisujejo izredno veliko dovtetnost za tone. Mnogo zgodb smo že čitali o zaprtih godcih, ki so si izkušali krajšati samoto svoje ječe z goslarstvom in ki so imeli za edinega poslušalca pajka. Priljubljeno je, da največjo pozornost. O nekem Rubinsteinovem koncertu v Bruslju pripoveduje očividec sledečo zanimivo anekdoto. Na odru stare koncertne dvorane, takisto zelo starem in nepremičnem odru, je bilo videti, kako se je pri Beethovnovi točki koncerta spustil s stropa dol na klavir velikanek pajek, ki je potem na koncu kmada med aplavzom občinstva izginil v široki špranji tla. V treh koncertih se je pojavil ta prizor.

TANGER 15. Buhta ben Begdadi je dospel v Fez in je imel dolg razgovor z Mulej Hafidom.

PARIZ 15. Privatne brzojavke iz Tangerja potrjujejo, da je 2000 mož močna mehala, ki je pod poveljstvom Abdul Malika odšla v Fez, da ojači čete Abdul Aziza, pri Alkasaru proglasila Mulej Hafida sultanom. Dva francoska vojaka, ki sta bila pridružena mehali kakor instruktorja, so zaprli. Poveljnik Abdul Malik, ki se nahaja pod francoskim varstvom, je hotel zbežati, a je bil pri tem s strelom iz puške ranjen in ujet. Bati se je, da je v nevarnosti življenje Francozov in drugih prebivalcev, ki se nahajajo pod francoskim varstvom.

Glasom drugih vesti, je udrlo v šotovišče Abdul Malika več stotin jezdecev, ki so istega prisilili, da se je podrgel Mulej Hafidu.

„Petit Parisien“ pravi, da je skoraj neverjetno, kako izredno hitro se je tudi v tem severnem delu razširil vpliv Mulej Hafida. — Zdi se, da je Tanger v resni nevarnosti.

TANGER 15. Iz Larasa se potrjuje poročilo, da je mehala Mulej Hafida prišla v Elksar. Govori se, da je ujeta dva urojenca, ki sta služila pri alžirskih strelcih.

PARIZ 14. Vesti iz Tangerja potrjujejo, da se je Rogi Buhamara napotil s četami proti Fezu; toda ne kakor se je prvobno govorilo, da se pridruži Mulej Hafidu, ampak baje, da se proti njemu bojuje.

Iz Perzije.

LONDON 15. „Times“ poroča iz Teherana: Šahova stranka narašča od dne do dne. Iz pokrajin pa prihajajo mnoge brzojavke, v katerih se obljublja parlamentu pomoč. Včeraj so parlamentarne skupine predložile šahu pomenico, v kateri mu naštevajo slučaje, da je kršil ustavo, a ga ob enem pozivljajo, naj pomaga parlamentu, da se zažubi zopet zaupanje ljudstva. V slučaju, da šah to odkloni, se parlament razide in prepusti šahu, naj se sam sporazume z ljudstvom.

Nov ruski konzulat.

CARIGRAD 15. V Serresu se vstanovi čim prej ruski podkonzulat.

Dunaj 15. Glasovna brzojavna poročila je vojna „Cesar Fran Josip I.“ danes pripela v Čufu, kjer ostane tri tedne.

Budimpešta 15. (Ogr. biro). Poročilo raznih listov, da je v Karlovih varih umrl ogrski politik in časnikar dr. Maks Falk, ni resnično; pač pa je včeraj umrla njegova soproga.

Rim 15. Stanje Rudinijevo se je poslabšalo.

Sofija 15. Vojvoda in vojvodinja Saško-Koburg-Gotska sta danes v spremstvu princa Filipa in bolgarskega diplomatskega agenta Berolina, generala Nikiborova dospela semkaj. — Na kolodvoru sta jih vsprejela knez in kneginja.

Kristijanija 15. Kralj Hakon je danes vsprejel v slovesni avdienci avstro-ogrškega poslanika grfa Szecsenyi-ja, ki je kralju izročil svoje poverljivo pismo.

Vag-Ujhely 15. (Ogr. biro). Kustarajo-sijska tovarna za pohištvo je popolnoma pogorela. Škode je 200.000 K.

Saj je med žuželkami vrsta „izvršujočih muzikov“, kobilic, cvrčkov itd. Čebele, kadar so v panju, brenčé s tihim, dolgotrajnim, blagolasiim brenčanjem.

Jako nemuzikalične so, kakor znano, ribe, in poročila nekega naravoslovca, da so karpi jako občutljivi za glasove fiarte, treba vsprejeti s previdnostjo. Veliko zanimivejšo so kače, o katerih vemo, da se dajo ukrotiti ob zvokih piščali. Saj poročajo celo o nekaterih indijanskih rodovih, da privabljajo kače, katerih okusno meso ljubijo, s petjem k sebi in jih na tak način ulové. Celó želvo splaši piskanje iz njenega pečitka.

Med ptici, gozdnimi pevci, jih ima mnogo izvrsten talent za godbo. Na prvem mestu stojé tu papige in kanarčki, ki jih je jako lahko naučiti raznih melodij. Tudi škorksi so jako nadarjeni pevci. Tako je naučil francoski naravoslovec Dureau de la Malle škorce marsel-žo in ta jo je natil potem, ko je prišel v drug kraj, vse škorce po sosesei.

Med višjimi živalmi so prežvekovalci najmanjše dovtetnosti za glasbo. Vseeno sledé voli na deželi z veseljem petju kmetov in monotonno zategnjena pesem Arabčeva je velblodu najprijetnejša spremljevalka na dolgi poti skozi puščavo. Švicarske krave znajo natanko razločevati glas zvonca, ki ga nosi njih krava vodnica, od glasu drugih zvoncev. Dovzetnost konja za tone je izredno ve-

Tržaška volilna reforma.

II. Aktivna in pasivna volilna pravica.

Aktivno volilno pravico imajo:

V I. mestnem volilnem razredu: med avstrijskimi državljani moškega spola, ki so dovršili 24. leto in imajo redno bivališče v Trstu 1) častni meščani tržaški, 2) oni, katerim je bilo odmerjeno v tržaški občini vsaj od enega leta sém, najmanj letnih 400 Kron splošnega obrtnega davka, osebne dohodarine, davka na večje plače ali rentnega davka ali pa najmanj letnih 200 Kron direktnih zemljišnih davkov, ne vstevši občinske doklade.

V II. mestnem volilnem razredu med avstrijskimi državljani moškega spola, ki so dovršili 24. leto in imajo vsaj od enega leta sém stalno bivališče v občini:

1) dušni pastirji krščanskih veroizpovedanj in rabini, 2) stabilni dvorani, državni in občinski uradniki, stabilni uradniki javnih ustanov ter državnih in občinskih industrijalnih podjetij, bodisi aktivni ali umirovljeni, izvzemši pa poduradnike in državne slugé; nadalje umirovljeni častniki in vojaški kurati; vojaški uradniki, bodisi aktivni ali umirovljeni; slednjič profesorji, in učitelji na javnih srednjih šolah in istim izjednačenih šolah, bodisi aktivni ali umirovljeni; — 3) odvetniki in notarji; 4) doktorji; 5) lekarji, živino-zdravniki, agronomi, gozdarski ekonomski, zemljemerci in inženirji raznih strok, ki jih zakon imenoma navaja, ako so vsi napravili dotične izpite v državi ali pa ako so bili izpiti na izvedravnih zavodih nostrificirani; 6) ladijski stavbeniki; 7) kapitani dolge vožnje; 8) ravnatelj in učitelj javnih ljudskih in meščanskih šol, kakor tudi privatnih šol s pravico javnosti v okrožju občine, bodisi aktivni ali umirovljeni; 9) brodolastniki avstrijskih ladij dolge vožnje, ki imajo najmanj 300 ton registra, in lastniki temu enakih deležev, katerim vsem je bil v občini odmerjen vsaj od enega leta sém kak obrtni davek; 10) slednjič vsi oni, katerim je bilo odmerjeno v tržaški občini vsaj od enega leta sém najmanj letnih 100 Kron splošnega obrtnega davka, osebne dohodarine, davka na višje plače ali rentnega davka ali pa najmanj letnih 50 Kron direktnih zemljišnih davkov, ne vstevši občinske doklade. (Za zadnji dve kategoriji zahteva zakon ozirom na odmerjeni davek le redno bivališče v občini).

V III. mestnem volilnem razredu med avstrijskimi državljani moškega spola, ki so dovršili 24. leto in imajo redno bivališče v občini:

1) vsi oni, katerim je bilo odmerjeno v tržaški občini vsaj od enega leta sém najmanj letnih 20 Kron splošnega obrtnega davka, osebne dohodarine ali rentnega davka ali pa najmanj letnih 10 Kron direktnih zemljišnih davkov, ne vstevši občinske doklade; 2) brodolastniki avstrijskih ladij, ki imajo od 150 do 300 ton registra, in lastniki temu enakih deležev, katerim vsem je bil v občini odmerjen vsaj od enega leta sém kak obrtni davek; 3) tržaški meščani („cittadini“), katerim je bilo podeljeno „meščanstvo“ pred 1. januarjem 1908.

lika, saj učinkuje že zvok človeškega glasa v vseh svojih nijansah na to žival; konj razloči glas svojega gospodarja od vseh drugih in čuti takoj, ali zveni prijazno ali ježno. Živinozdravnik Guenon je preštudiral konjski sluh in opazoval različne vzgibe, ki jih proizvodi godba pri konjih. Dočim so bili nekateri nepremični, se je polastil drugih nervozen nemir; a vsi kažejo največjo pazljivost, poslušajo z vso napetostjo. V splošnem so jim nečisti glasovi neprijetni, in da se konjski sluh tudi izvežbati, tako da razločuje še bolj fino harmonije. Konj ima rajši fiao to nego gosli, najbolj pa ljubi trvbento. So med konji rojeni „melomani“, ki jih vleče neodoljivo hrepenenje k vsaki glasbi in ki so za vse drugo neporabni, kadar slišijo godbo; so tudi taki konji, ki začno ob godbi skakati in plešati, ki začno takoj hoditi po taktu in posnemati ritem zvokov. — Tudi osla spravi godba „pokoncu“ čeprav ne v taki meri ko konja.

Strasten ljubitelj glasbe je slon, in različne melodije učinkujejo povsem različno na njegovo čutenje. Nekoč so v Parizu priredili dvema slonoma koncert, a tako da nista mogla videti svirajočo godbo. Slona sta pri prvih akordih prenehala jesti slaščice, ki jima jih je podajal čuvaj, hlastno iskala po zraku, odkod da prihajajo zvoki, in bila videti začudena, radovedna, da prestrašena. A kmalu se je poglel njin nemir, in ko je zasvirala

V IV. mestnem volilnem razredu imajo slednjič aktivno volilno pravico vsi avstrijski državljani moškega spola, ki onega dne, ko se razpišejo volitve, stanujejo na najmanj tri leta v Trstu, ki so dovršili 24. leto in nimajo volilne pravice v enem prvih treh mestnih volilnih razredov.

V okolici imajo aktivno volilno pravico izmed avstrijskih državljanov moškega spola, ki so dovršili 24. leto in imajo tam svoje redno bivališče: v I. volilnem razredu one osebe, ki bi imele v mestu volilno pravico v I., II. ali III. razredu; v II. volilnem razredu one osebe, ki bi imele v mestu volilno pravico v IV. razredu.

V volilnem razredu trgovske in obrtne zbornice imajo volilno pravico vsi njeni efektivni člani, ki so avstrijski državljani.

Glede odmerjenja davkov določa zakon, da se ima vsakemu zaračunati ves davek iste kategorije, ki ga plačuje v vsej občini. Obrtni davek, ki je bil odmerjen trgovski trdkri, se zaračunati lastniku iste ali skupnim lastnikom po enakih deležih; glede delniških družb pa osebno odgovornim členom po enakih deležih. Ravno tako se zaračunati zemljišni davek za realiteto, ki spada več lastnikom, vsem solastnikom v razmerju deleža. Direktni davek, odmerjeni nedoletnim sinom, gre v prilog očeta in v prilog moža davek, odmerjeni njegovi ženi.

Vsako ima volilno pravico le v enem volilnem okraju in sicer v onem, kje je imel redno bivališče onega dne, ko se razpišejo volitve.

Nimajo volilne pravice 1) vse osebe pod očetovsko oblastjo, varstvom ali skrbništvom, 2) vsi oni, ki uživajo, ne pa začasno, oskrbo iz javnih sredstev. Ni smatrati za oskrbovanje ubožcev: rente za nazdgo, starost in invaliditeto, podpore bolniških blagajn, brezplačne oskrbe v javnih bolnišnicah, oproščenje od šolnine in štipendije. 3) Oficirji, vojaški duhovniki, možto armade in žandarmerije za časa aktivne službe.

Izključeni so iz volilne pravice 1) oni, ki so bili obsojeni radi hudodelstva ali prestopka tatvine, poverjenja in goljufije, sovodstva in drugih prestopkov, ki jih načrt posebej imenuje, za ono dobo, ki jo določajo obstoječe kazenske postavé; 2) oni, ki so bili obsojeni radi prestopka proti svobodi volitev v zmislu zakona od 1. 1907; 3) oni, ki so bili dvakrat obsojeni radi pijanosti v zmislu splošnega kazenskega zakonika ali kake prihodnje postavé, in to za dobo treh let od prestane kazni računaje. Načrt izključuje nadalje od volilne pravice one, nad čigar imetjem je bil odprt konkurz; one, ki niso v določenem času položili računa o upravi občine, občinskih zavodov ali ustanov, njim poverjenih; one, ki se nahajajo pod policijskim nadzorom ali v kaki prisilni delavnici, in sicer do prekleta treh let potem, ko je bil dotičnik oproščen policijskega nadzorstva ali izpuščen iz prisilne delavnice.

Volilno pravico treba izvršiti osebno.

Pasivno volilno pravico ima t. j. izvoljen more biti členom mestnega sveta vsakdo, ki ima aktivno volilno pravico, je dovršil 30. leto onega dne, ko se razpišejo volitve, in ni izključen iz gori navedenih razlogov.

Izključeni pa so še posebej iz pasivne volilne pravice: a) uradniki, slugé in drugi uslužbenci občine, izvzemši šolske uslužbenice;

godba melodijo iz Gluckove „Ifigenije na Tavridi“, sta sledila taktu z zibanjem glave in se vsa vdejala glasovom. Muhli, božajoči glasovi so ju nekako začarali, a na nemirne, razburilive takte sta začela glasno trobiti in dirje skakati.

Podgane in miši so tudi dvozovetne za glasbo, četudi ne v toliki meri, kakor jim hočejo pripisati razne bajke. Volku pa se godba naravnost gnusi in on zbeži, čim zasliši gosli ali pastirska piščal. Tudi medvedi so, kljub temu da plešejo, jako nemuzikalični. Bolj nadarjen za zvoke je lev in sila fin posluš ima mačka, kakor dokazujejo mnogostevilne pripovedke o muzikaličnih mačkah. Najbolj muzikalične živali pa so psi in opice. V glasbi izkušeni pes bo takoj spoznal disharmonijo v kakem glasbenem komadu; neki pes ni mogel poslušati nikdar „andante“-a neke sonate, ne da bi bil lajal in tulil. Kazimir Colobmbm pripoveduje o lovskem psu, ki je imel rad le gotove glasbenike; pri Mozartu je čisto mirno poslušal, pri Beethovnu in Schubertu je začel bevakati in pri Chopinu je tako glasno tulil, da je prevpil glavir. Pes ogrskega skladatelja Erkla je zalajal med gotovo koračnico vedno na vsaki četrti takt. Posluh opic je ustvarjen še finejši: one znajo dajati od sebe prave muzikalične glasove in so edine med sesalci, ki znajo „peti“. Simpanzi imajo celo v gozdovih svoje „pevske zборе“.

b) zakupniki občinskih dohodkov; c) zamudni dolžniki občine, proti katerim se sodno postopalo; d) oni, ki so bili odslovljeni od javne službe radi službenega pregreška, storjenega iz dobičkaželjivosti, za dobo treh let od odslovljenja.

Austrijska poslanska zbornica.

DUNAJ 15. Med došlimi ulogami se nahaja interpelacija posl. dr. Rybářa na trgovinskega ministra in ministra za notranje stvari glede nabiranja in postopanja z izseljenci od strani Avstro-Americe. Ko so bile prečitane došle uloge, je minister za poljedelstvo dr. Ebenboch odgovoril na interpelacijo posl. dr. Bugatto, dr. Faidutti-ja in tov. glede varstva furlanskih kolonov proti neopravičenim odgovorom. Rekel je, da so že zaključena preiskovanja v deželah, v katerih obstoja kolonati, izlasti na Goriškem, Graškiškem in v Dalmaciji in da se tozadevno veliko v interesu kolonov kolikor v interesu posestnikov uvede vrsta reform. — Zbornica je nato nadaljevala specialno debato o proračunu.

Madjarski načrti ozirom na Balkan.

Madjar dr. A. Niralj je napisal brošuro, v kateri govori o izseljevanju iz Ogrske. Piše pravi, da ako vlada ne bo mogla preprečevati izseljevanja, naj saj deluje na to, da da neko smer izseljevanju. Glavna točka izseljevanja bi morala biti Bosna. Tja bi morali obrniti Madjari svoje oči in ustvariti v Bosni vse pogoje za izseljence, in tem potom ustvariti v Bosni kolonijo, ki bi imela nalogo, da to deželo tudi politično osvaja.

Madjarski imperijalizem prehaja že v stadij blaznosti, čemur pa se ni čuditi, saj je vedno isti Dunaj sam, ki podžiga madjarsko megalomanijo in podkopuje s tem temelje svojim lastnim interesom, svoji bodočnosti. Madjarska pohlepnost na slovanskem Balkanu more le kompromitirati avstrijske aspiracije. Madjarsko nadvladje na Balkanu je utopija vspricho dejstva, da se narodi na tem polotoku vedno intenzivneje vzbujajo k samozavesti, k samosvojemu narodnemu življenju. Avstrijska balkanska politika je itak že dobila velerezen memento po sestanku med angležkim kraljem in ruskim carjem, ki je — na tem ni dvomiti — dozoril dogovorov, ki so pokopali muržteški dogovor med Avstrijo in Rusijo. Sedaj ne manjka nič več drugega, nego da Avstrija dopusti, da jo Madjari se svojimi blaznimi načrti kompromitirajo in ubijejo med narodi na Balkanu simptome do naše države, ki so se itak že — nevarno skrčile. Madjarizacija na Balkanu je tako blazna misel, da se mora zgrazati nad njo, kdor ima le najmanjši smisel za realnost stvari. Madjarski imperijalizem na Balkanu mora doživeti polom. Ali hočejo na Dunaju res, da jih madjarska blaznost potegne za seboj v propad?

Ogrska.

Poletne počitnice državnega zbora

prično bržkone 25. t. m. Vlada se nadeja, da je bo do tega dne možno izvršiti vse zakonske načrte, o katerih ima zbornica še razpravljati.

Državna zbornica.

BUDIMPEŠTA 15. Zakonski načrti, odobreni na zadnji seji, so bili vsprejeti v tretjem čitanju. Zbornica je nato nadaljevala generalno debato o brezplačnosti ljudskošolskega pouka.

Posl. Lindner (Sas) je izjavil, da odklanja predlogo. Grof Emil Dessewffy (ustavna stranka) je predlogo podprl kakor jamstvo za razširjenje kulture. Posl. Gresskovicz (Sas) je rekel, da zakonski načrt ni sposoben, da zniža veliko število analfabetov. Kar se Sasov tiče, ostanejo isti neomajeno zvesti sinovi domovine. Posl. Goldis (Romun) se je izrekel proti temu, da se tako važen zakonski načrt razpravlja brez vsake priprave.

Posl. Leitner (demokrat) je rekel, da bi bilo prej želeli popolno podpravljanje ljudskošolskega pouka. Stavil je resolucijo, kaj se predlogo vrne ministru. Posl. Bozoky (neodvisna levica) je očrtal pomanjkljivosti prddloge ter isto odklonil.

Razprava je bila nato prekinjena. Priodnja seja jutri.

Drobne politične vesti.

Uradni jezik v Dalmaciji. Ta teden se sestanejo na Dunaju italijanski in socijalno-demokratski državni poslanci na konferenco, na kateri bodo razpravljali o notranjem uradnem jeziku v Dalmaciji.

Bolgarski knez Ferdinand in njegova soproga namerata meseca avgusta obiskati Avstro-Ogrsko. Knez se poda v Sobotico, da inšpicira polk, katerega imejitelj je in nato pojde bržkone v Išč, da čestita cesarju in predstavi svojo soprogo.

Brunsviški regent, vojvoda Albrecht je oficijozno naznanil, da odloži meseca aprila 1909 vladarstvo dežele. Sodi se, da bo potem proglazen vojvoda princ Ernest Avgust kumberlandski.

Dvajsetletnica vladanja cesarja Viljema. Včeraj je minulo 20 let, odkar je stopil na prestole nemški cesar in pruski kralj Viljem. Čudno, da ni cesar pozval za to priliko nemške zvezne kneze v Berlin, da mu čestitajo!

Dnevne vesti.

Odlikovanje. Cesar je podelil dvornemu svetniku najvišjega sodišča Mateju Ter-novcu, ki je stopil v pokoj, viteški križec Leopoldovega reda.

Iz trgovskih krogov. V nedeljo ob 10. uri predpoludne je imela zadruga trgovcev s svinjino svoj občni zbor. Predsednik Albino Botteri je v svojem nagovoru priobčil, da namestništvo vzlic opetovani obljubi, da se ta zadruga ne utelesi v zadrugo jestvinčarjev, sedaj naznanja, da se zadruga trgovcev s svinjskim mesom čim prej spoji v zadrugo jestvinčarjev. Tej nameri se prvo imenovana zadruga vpira slej ko prej, češ, da bi to nje zadrugniške močno obremenilo in jim vzelo vsako svobodo. "Poleg tega — je rekel govornik — zadruga jestvinčarjev označa nas kakor neomikane, da si smo dokazali v kratkem času obistanka naše zadruge, da smo brez tolikih zborovanj in polemik znali dovoliti in — vzdržati mnoga ne ravno mala olajšanja našim pomočnikom.

Nadalje je naglašal predsednik Botteri da njihova lastna zadruga brani svoje stanovske koristi bolje nego bi znala katera druga. Zaključil je ob živahnem odobravanju s protestom proti označenju nameri ter je otvoril debato.

Zadružnik Ivan Tisi je naglašal, da zadruga jestvinčarjev hoče inkorporacijo pod pretvezo, da trgovci s svinjino prodajajo tudi sir in oljke, ali njihov namen je vez drugi, nego bi se zdelo v prvi hip. Ta namen pa je konkretno označil zadružnik Dellagiocoma, ki je med drugim stavil resolucijo v kateri se izraža za slučaj, da pride do združenja obeh zadrug vzlic energične opozicije, da bodo člani zadruge trgovcev z svinjino, v vsem in povsodi podpirali manjšino (slovensko) v zadrugi jestvinčarjev. To pa je protest proti nepravilnemu združenju, zahtevanemu od sedanjega vodstva jestvinčarjev.

Neki drugi zadružnik je menil: "Bodimo odkritosrčni: vodstvo jestvinčarjev hoče združenje iz političnih ozirov, to je, da si zajamčijo v zadrugi laško večino. Mi pa nočemo politike v zadrugah, trgovci so internacionalni. Če pa nas vendar prisilijo v pristop k zadrugi jestvinčarjev, bo naše postopanje neprilakovano in nezaželeno (od jestvinčarjev). Prodajali bomo potem vse predmete, ki jih prodajajo jestvinčarji. Pridruževali se bomo Slovincem in jih energično podpirali, ker se nadejamo tam več podpore in človekoljubja nego pri sedanjem vodstvu zadruge jestvinčarjev."

Predlog Dellagiocoma je bil vsprejet enoglasno.

Ta debata v zadrugi trgovcev s svinjino bi morala biti v resen opomin zadrugi jestvinčarjev. Tu se jim je naravnost povedalo da vodstvo zadruge jestvinčarjev vodijo le politični nameni in da s tem izživlja efekte, ki so direktno škodljivi interesom jestvinčarjev. Koliko časa še se bodo italijanski zadružniki te zadruge puščali zlorabljati od sedanjega vodstva? Sedaj še resno besedo na adresu vlade, ki hoče na vsaki način pomagati sedanjemu vodstvu zadruge jestvinčarjev, ki mu ni noben drug namen, nego to, da ohrani svoje gospodarstvo in da sledi le svojim narodopolitičnim namenom, če tudi je to na očitno škodo zadrugnikov. Vladi pa bi moralo biti v edino skrb, da v takih zadrugah štiti stanovske interese zadrugnikov, ne pa da skuša ustrezati izvestnim političnim strankam!!

Laški pajaci. Prejeli smo: Te dni je videti po raznih tržaških ulicah s črnolom namazane lepake. Da laški pobalini mažejo vladarjevo podobo, nas ne briga, ker so tu drugi, ki imajo paziti na take stvari — da si pa ta druhal privoščo ob enem tudi nedolžne slovenske lepake, je to znak, da lahonsku zagriženost ni in ne izgine tako kmalo.

Kaj je na potu vam, tržaški pajaci, lepak s katerim padričansko pevsko pravičar, "Slovani" vabi nas tržaške Slovence na svojo nedeljsko slavnost? Mislite-li, da ste z mazanjem slovenskega lepaka rešili italijanstvo Trsta? Marameo!!

Razmere na telefonični centrali. Prejeli smo: Že nad mesec dni opazujemo, da se na centrali telefona kljubuje onim strankam, ki kličejo številke slovenski. Dne 13. t. m. ob 10 uri zjutraj so podpisani vprašali zvezo.

Prišlo so zaporedoma tri gospice, katerih nobena ni umela niti števil v slovenskem jeziku. Ko smo se po nad 5 minutnem čakanju, podpisani jezili in preklinjali red, ki vlada pri centrali telefonov, je prišla k telefonu neka gospica, ki je sicer umela hrvaški, a je, ko je slišala ne baš laskave naše tožbe, izjavila, da nas ne zveže!

Ko smo jej povedali, da je za ta c. kr. urad sramota, da drži v službi ljudi, ki ne poznajo deželnih jezikov in niti slovenskih števil, nam je odgovorila: Ni nismo obvezani znati, nego le nemški in italijanski. Na ponosno naše vprašanje, da-li je dobro premislila kar je rekla — je potrdila prvo izjavo!!! Ako je slovenski denar dober in čim je slovenski jezik tu deželni jezik — zahtevamo, da se za naše denarje govori z nami v našem jeziku in da se nam ne kljubuje.

Mi uvažujemo dejstvo, da so gospice vsled naporega dela nerazvne, a pravico biti nerazvni imamo menda tudi mi, ki slamo pla-

čujemo zato (kakor stvari stoje sedaj) polževo napravo.

Od ravnateljstva zahtevamo, naj nastavlja v službe, v katerih uradne osebe prihajajo v dotiko se strankami, le ljudi, ki so sposobni ki poznajo deželne jezike. To smemo zahtevati in to tudi zahtevano z vso odločnostjo.

Ako se že pripeti, da bo ta ali oni c. kr. organ kljuboval, ko bo imel posla z nami, pošljemo pritožbe našim državnim poslancem, da se oni prepričajo, kako da stoji stvar se slovenskim jezikom c. kr. na centrali telefonov v Trstu!!

Prižadeti.

Žvižganje vlakov je železnično ministerstvo omejilo za poskušnjo s 15/5. oziroma s 1/6. l. l., in sicer, ker na eni strani železniško oseboje vsled pogoste rabe strojne parne piščali za taka znamenja otopi, na drugi strani pa žvižg posebno po noči potnike in železnične mešaje občutljivo nadleguje, in ker žvižganje pri osebnih in brzovlakih, ki imajo parno prehodno ovoro iz varnostnih in prometnih ozirov ni več potrebno. Zato sedaj osebni in brzovlakovi molče prihajajo in odhajajo s postaj in se tudi na progi le redko oglašajo. — Tudi pri premikanju voz tovornih vlakov je žvižganje omejeno, ker navzoče oseboje že itak po svojih znamenjih zahteva premikanje. Prepuščeno pa je razsodnosti strojevodje, da žvižga tedaj, kadar je potrebno iz varnostnih ozirov.

Železniški uradnik.

Iz Trebič. Iz verjetnih virov zagotovilo se mi je, da bi bilo večje število potestnih in narodno mislečih mož v naši vasi pripravljenih prispevati s primerno podporino, ako bi začelo "Pevsko in bralno društvo „Primorec“ zopet delovati na pevskem in izobraževalnem polju.

Dalje so pripravljeni, pod vplivom istih oseb, vstopiti k omenjenemu društvu kakor delujoči udje nad trideset naprednih in petje ljubečih mladeničev in mladih mož, katerih želja je, da se "Primorec" že enkrat vzbudi iz večletnega spanja in začne zopet vršiti svojo nalogo.

Vpošteva te okolnosti, obračam se še enkrat (Vide št. 33 "Edinosti" t. l.) do slavnega odbora tega pevskega društva, s prošnjo, da blagovoli čim prej sklicati občni zbor, na katerem naj se za trdno sklene, da začne "Pevsko in bralno društvo Primorec" v Trebičah v najkrajšem času zopet delovati na pevskem in izobraževalnem polju in da se ob enem premotri vprašanja glede ustanovitve čitalnice v področju tega društva.

Dajmo torej Trebenci: zavzemimo se, da se naša želja uresniči! Pokažimo javnosti, da umejemo pomen in korist pevskega društva in z njimi združenih čitalnic, da se zavedamo svojih narodnih dolžnostij in da se ne nahajamo več v oni malobrižnosti naših pradedov, temveč, da hočemo stopiti tudi mi v vrsto narodnih borilcev.

Shod voznikov tržaške okolice skliceta dr. Josip Mandić in g. Andrej Križman čič prihodnji četrtek, dne 18. t. m. ob 5 uri pop. v Padričah v gostilni g. Martina Grgič-a z edino točko dnevnega reda: Vstanovitev zadruge voznikov za tržaško okolico. Na ta shod so povabljeni vsi vozniki iz okolice in mesta, posebno pa vozniki iz Bazovice, Lonjera, Padrič, Gropade in Trebič, katerim je ta shod v prvi vrsti namenjen.

"Divjlj lovec". Kakor že objavljeno uprizori "Čitalnica" pri sv. Jakobu v nedeljo 21. t. m. to krasno nar. igro s petjem v 4 dejanjih na vrtu "Kons. dr." pri sv. Jakobu. Sodeluje društveni popolni orkester in društveni mešani zbor. Ta igra je ena najlepših narodnih iger naših in je žela po vseh odrih velik uspeh. "Čitalnica" je uprizorila to igro lansko leto dvakrat z velikim uspehom. Letos bo igra še v marsičem izpolnjenja in ker gostuje g. M. Vebler, člen trž. el. gledališča, nam obeta obilega užitka. Zato v nedeljo 20. t. m. vsi k sv. Jakobu, k predstavi "Divjega lovca". Začetek točno ob 6 uri pop.

Tržaška mala kronika.

K nedeljski grozoviti tragediji. Strahoviti nedeljski zločin je napravil na občinstvo grozen, uničujoč vtis. Vsa grozovita tragedija in okolnosti, ki jo spremljajo in ji sledijo, ima v sebi toli nenavadnega in neverjetnega, da se je občinstvo prašalo: Je-li kaj takega sploh mogoče?

More-li tak zločin sploh imeti svoj izvir v človeški duši, v človeški volji? Da ne obupajmo nad tem človeškim rodom, instinktivno čutimo neko tajno moč, ki tu deluje, ki goni človeka. In ta zla sila je bolezen duše, ki razvija se iz starodavnih podedovanih in lastnih hib, ustvarja tip degeneriranega, perveznega človeka! In še one okolščine, ki so okvir grozodejstva! Najbolj pokvarjena fantazija kakega pisca grozotnih, kolportajnih romanov bi si ne mogla predstavljati kaj grozovitejša, da bi čitatelje obšla kurja polt. Pomislimo: Oče, ki spolno ljubi svojo hčer, jo privede sredi noči v mrtvaško kapelo. Jo hoče posiliti; nastane med njima obupen boj; oče v blaznem hipu ljubosumnosti in zavržene ljubezni odseka glavo svoji hčeri. Vrne se na dom mirno in se zapre v svojo sobo. Mati in sestra najdeta umorjeno hčer. Mati izpere kri, ki se je zliha na pod iz strahne rane. Gre potem domov in dozdevno mirna prazniško obleče svojega sinčka, ki ima ta dan eno najlepših slavnosti v mladeniški dobi — birmo. Ona, ki ob prvem po-

gledu na umorjeno hčer je takoj uganila morilca, se bliža zaprtim durim, za katerimi leži on. "Morilec" mu zakliče: "molči baba" zagodrnja oni notri s skrajnim cinizmom. Tu pridejo redarji, trkajo na vrata; on izpije strup in streli proti sebi z revolverjem. Umre!...

Kakor je vse nenavadno in nepojmljivo, tako čudne so tudi nekatere postranske okoliščine. Mati, ki sluti neko nesrečo; ki zagleda umorjeno hčer ugaše takoj morilca; ki po prvem osupnjenju ne zna storiti boljšega nego izprati potok krvi, ki je umazal pod mrtvaške kapele; ki potem prišedši takoj domov oblači mirne in skrbno svojega sina za birmo.... koliko interesantnih študij za psihologa!

Truplo umorjenke je včeraj ležalo ves dan v mrtvaški kapeli pokopališča. Brez nikake pogrebne slavnosti so truplo pokopali davi ob prvi zori. Glede trupla očeta morilca ni bilo še nič ukrjenega.

Demonstracije proti laškimi vdeležencem jubilejnega spreveda na Dunaju. Sinoči so se povrnil v Trst z vlakom državne železnice oni člani tržaške "Gioventù patriótica", ki so se vdeležili dunajskega jubilejnega spreveda. Vseled pretepotov na Dunaju z laškimi dijaki se je pričakovalo včeraj velikih demonstracij ob prihodu "patrijotičev". Policija pa je razvila pri postaji državne železnice velik varstveni aparat in kljubu precej mnogoštevilni množici demonstracijoželnega občinstva irredentovskega kova ni prišlo do ničesar hudega. Še le na velikem trgu se je razvila mala demonstracija po tržaškem žanru z: Evviva Trieste italiana, Evviva l'Austria, Abbasso itd. Policija je tri aretirala.

Nesrečni pad. Feliks Štrekelj, star 33 let, kmetovalec na Gorjanskem, je padel tako nesrečno, da se mu je zvinila desna hrbtenica. Sprejeli so ga v IV. oddelek bolnišnice.

Delavec padel iz zidarskega mostu. Fran Ferri, star 16 let, podajal pri gradnji nove hiše v Istrski ulici, je padel včeraj s tramovja in si zlomil desno golenico in dobil težke rane na licu. Zdravniška postaja ga je dala prenesti v bolnišnico.

Poulični roparji. Nikolo Jorki, star 27 let, in Fran Petetič, Dalmatinca stanujoča v zagati Pancogole št. 1, sta bila včeraj aretirana na zahtevo krojača Petra Čepić, starega 20 let iz Kopra, stanujočega v isti hiši. Čepić je povedal, da sta ga omenjena dva človeka predsinočnem, ko se je vračal domov, napadla pri hišnih durih. Eden mu je zakril pod nos: "Vun kar imaš!" in drugi: "Če ne, te ubijeva". Čepić je zakričal in dvojica je zbežala.

Regnikolarstvo! Dinar Paskval Cangiar iz provincije Pesaro (Italija), star 40 let, je bil predvčerajšnjem aretiran radi poskušnega izseljevanja po groznji. Zahteval je v soboto od svojega delavskega voditelja Beneditka Cesarini 10 kron čez običajno mezdo. V podpiranje tega svojega zahtevka je prijel svojega predstojnika za grlo in davil ga, preteč mu s smrtnjo.

In še kronika regnicolov! Brez iste ni mogoče shajati niti en dan! To pa je že odveč! — Zidar Andrej Macarol iz Verdele, ki dela na gradnji nove palače "Credita", je pred par dnevi zapazil, da so mu zmanjkale iz žepa cigarete in nekaj denarja. Zvedel je, da se je to zgodilo vsled tatinske operacije nekega podajaja, Frana Gentile (!) iz Bari. Predvčerajšnjem je Macarol celo zasačil, a oni ga je še povrh prijel za vrat in mu celo zažugal maščevanje (!) Redarji se ga vtaknili pod ključ.

Nedeljski pivci-pevci! Predsinočnem je policija pohrustala 15 ponočnih kosov!

Smešnica. Poročnik: Zakaj si pa tako žalosten Janez? — Sluga: Moja ljubica mi je postala nezvesta! — Poročnik: No, pa si vzemi drugo! — Sluga: Da, gospod poročnik, saj je bila ta že druga!

Koledar in vreme. — Danes: Reg. sp. — Jutri: Adolf škof. — Temperatura: včeraj ob 2. uri popoldne + 27° Cals. — Vreme včeraj: lepo.

Vremenska napoved na Primorskem. Lepo, večinoma jasno. Zmerni vetrovi. Vreme stanovitno.

Društvene vesti.

Odbor društva "Narodni Dom" ima nocoj svojo sejo ob 7 uri zvečer v pisarni odvetnikov gg. dr. Gregorina in dr. Slavika.

Klub "Boljša bodočnost" vabi na 6. seštanek, ki se vrši nocoj ob 8 uri v Ciril-Met. šoli pri sv. Jakobu. Na dnevnem redu je: "proslava 20 letnice obstanka te naše šole" Vdeležite se v velikem številu!

"Učiteljsko društvo za Trst in okolico" naznanja skupno pevsko vajo za jutri 17. t. m. ob 6. in to mesto četrtka, ker je ta dan praznik. Prihodnje vaje ostanejo kako po navadi vsak četrtek ob navadni uri. Priporočila se točnost. — Društveni prostori (ulica Galatti 12) so odprti vsak dan od 10—11 in ob sredah od 5—6.

Nar. delav. organizacija

vabi vse zaupnike in odbornike skupine za sebnih težakov na važen sestanek za v četrtek dne 18. t. m. ob 10 uri zjutraj v društvenih prostorih.

Urad za posredovanje služeb naznanja brezposelnim tovarišem, da se išče nujnim potom slugo za nek tržaški zavod in dva hlapca za Ajdovščino. Posebno ti zadnji dve mesti je treba oddati čimprej. Pogoji zelo povoljni. Interesenti naj se zgledajo v uradu N. D. N. (ulica Lavatolo št. 1).

Književnost in umetnost

K jubileju Tolstega. V Kijevu se je sestavil poseben odbor za proslavo 80-letnega jubileja grofa Tolstega. Odbor priredi vrsto predavanj o Tolstemu, toliko v mestu, kolikor na deželi in posebej še za otroke. Dan 31. avgusta (po starem stilu) je določen za Tolstijevo slavo.

Darovi.

Izkupilo licitacije na narodni slavnosti v Padričah v korist moški podružnici Sv. Cir. in Metoda v Trstu znaša K 11'10. Denar hrani uprava našega lista.

Vesti iz Goriške.

O umoru vipavskega dekana, kanonika Erjavca poročajo nadalje: V nedeljo med desetjo mašo je prišel v Vipavo mlad človek, srednje velikosti v sinji obleki. Izpraševal je ljudi, kje da je župnišče. Ne da bi ga kdo opazil, podal se je v dekanovo stanovanje, ki se nahaja v drugem nadstropju župnišča. Ne ve se tudi, odkod da je prišel. Prinesel je seboj debel oster kamen. Kolikor se more presoditi, je morilec dekana najprej udaril s kamnom po glavi in ga smrtonosno ranil na glavi. Nato je vzel s pisalne mize velike škarpje, jih raztrgal na dvoje in navalil na dekana. Zadal mu jo je na telesu okoli 50 ran. Rana na vratu je bila smrtna. V kuhinji pod dekanovim stanovanjem je čula dekanova nečakinja močan ropot. Ker je g. dekan že več časa bolehal, je mislila, da mu je postalo slabo. A ko je prišla v sobo, je našla strica hropečega na tleh v lastni krvi. S prva je mislila, da se je dekanu vdrla kri. Ker je še hropeč, je nečakinja dala poklicati kapelana, ki je prekinil pridigo in hitel v župnišče. — Toda bilo je že prepozno, dekan je med tem že izdihnil. Vse kaže na to, da je dejanje roparski umor in ne čin maščevalnosti. V blagajni navidezno ne manjka nič.

Razburjenje med prebivalstvom je veliko. Orožniki in tržani so skupno iskali morilca, toda brez uspeha. Brzjavno se je obvestilo vse orožniške postaje blizu in daleč. Nekaj ženska je videla baje morilca, ko je odhajal iz župnišča. Bil je baje ranjen na roki in je močno krvavel. Odhajal je baje proti Trstu. Drugi zatrjujejo da so ga videli iti proti Ljubljani. Pok. dekan Matija Erjavac je bil rojen leta 1836 v županiji Višnjagora.

Dober sad laških demonstracij v Gorici. Goriški Slovenci so na žalitve laških fanatikov odgovorili z bojkotom, trdno se držaje gesla „Svoji k svojim!“ Kdor pozna le količjak goriške razmere, vè, kaj pomenja za goriške Lahe slovenski bojkot! Dobro pamet, da treba v tem boju nastopati racionalno, trdno in — skupno, je bil izvoljen odbor, v katerem sedijo slovenski liberalci in klerikalci. Bravo! Tako je prav! Skupno za skupno stvar proti skupnemu nasprotniku! Bodi to na Goriškem znak začetka boljše in pametnejše dobe; potem bomo še blagoslovljali roko, ki nas tepe.

Laška demonstracijomanija! V nedeljo se je okoli 2000 Slovencev zbralo na goriškem dirkališču in prisostvovalo vajam kolesarjev. Tudi to priliko so porabili Lahi za žaljive demonstracije. Več jutri!

Postaja št. Maver. Državna železnica napravi novo postajo, ki bo stala pri Dolgi njivi za Solkanom, ime pa bo imela št. Maver.

Iz Dolenjevasi pri Senožečah. Veselica izobraževalnega društva na binkoštno nedeljo se je izvršila nad vse pričakovanje dobro. Kljub skrajno neugodnemu vremenu in strastnemu nasprotovanju krijejo dohodki stroške. Preplačila so dali oziroma uposlali gg. Ferfila iz Gorice, dr. Gregorič, Fr. pl. Garzarolli, dr. Hrašovec, Viktor Magajna, Mlakar, ofic., A. Novak notar, Poznik not. kand. Suša, trg. A. Suša in Hinko Suša. Vstopnino so uposlale g. ce učiteljice, Dežman, Lapajne in Smerdu ter g. Thoransch, pivovar, vsi iz Senožeč. Če je kdo pomotoma izpuščen, naj blagovoli oprostiti!

Vsem naštetim in drugim udeležencem srčna hvala, kakor tudi gg. Juliju Cenčiču iz Vrem in Albinu Stritarju iz Postojne za prijazno sodelovanje.

Slov. „N. D. O.“ v Sv. Andrež-u. Prihodnjo nedeljo pop. se bo torej vršil napovedani shod „N. D. O.“ v Sv. Andrež-u pri Gorici. Za ta shod se kaže veliko zanimanje, tudi iz mesta Gorice. — Podrobnosti prinesemo prihodnje dni.

Slov. „N. D. O.“ v Repentabru. V nedeljo, dne 28. t. m. bo veliki shod „N. D. O.“ v Repentabru. Na ta shod priredejo delavci in domačini iz vseh bližnjih vasi. Napovedan je tudi prihod Opencev.

Iz Dutovelj se nam piše: Pevsko društvo „Ilirija“ iz Trsta priredi v nedeljo, dne 21. t. m. ob 3. uri popoldne svojo godžno veselico pod milim nebom v gozdu g. Stefana Žvaba. Senco nam bodo delali stari kostanji, izmed dreveja se bodo slišale mile pesmice drobnih ptič, bosnjaški godci bodo igrali krasne slovanske komade, pevsko društvo „Ilirija“ bo pelo več krasnih za gozd primerljivih pesni, pipčarji bodo predstavljali neko prav smešno šaloigro, vinarsko društvo bo pa močilo žejnim grla in napravljalo mrzle jedi lačnim in onemoglim. Mlad svet bo pa plesal, da se bo kar kadilo izpod pete. Tisti pa, ki smo bolj pametni in bolj v letih, homo pa sedeli za mizo in bomo pili tri-letnega šerana. Mislim, da nas pride kakor lista in

trave. Če bo vse to res, tedaj bo pa Dutoveljanom in Ilirijašom srce poskakovalo od samega veselja.

Tolminski politični okraj zvezan z goriškim — s sorobotom! Kako to? Tako le-le: Nova, sedem km dolga, po načrtu ceste izdelana steza iz Dolenje v Gorenjo Trebušo vodi čez mnoge globoke potoke in korita; med temi se nabaja tudi deroči potok Gačnik, ki služi obenem za mejo med tolminskim in goriškim pol. okrajem. Čez vse potoke in korita so napravljene potrebne brvi, 14 (štirinajst) po številu, in dva lesena mostova za kolovoz, tako, da je ta steza vintgarsko romantična; le v Gačniku je ostalo pri starem „mostu“, ki je pa še celó zasebna last! Gačnikov sosed Smodin namreč ima tudi na goriški okraj se raztezajoče posestvo; da bi mu bilo pa možno goniti koze na pašo čez Gačnik, postavil je za koze primeren „most“, t. j. eno 20 cm široko in 6 m dolgo bruno. Ker pa je Gačnik visokega kranjskega izvora, — svoje nemirno življenje začneja pod cerkvijo na Vojskem 1090 m nad morjem, — in ker nam Primorcem po mnemu nerazsodnih (?) politikov marsikaj „kranjskega“ škoduje, tako je dosledno tudi Gačnik o povodnjih odnašal proti morju Smodinov „most“, dokler ni konečno Smodin po večkratni izkušnji privezal na tolminskem bregu svoje bruno ob skalo s sorobotom! In ta „most“ rabimo po Smodinovi dobroti vsi, ki smo siljeni živeti v Trebuški dolini, ljudje in koze; in ta most je, ki veže tolminski pol. okraj z goriškim s — sorobotom!

Namen tega objavljenega pojava pa ni smeh, ampak opozoriti p. n. merodajne kroge: po človeški pameti bi že bil čas, da se prične s prepotrebno gradnjo ceste iz Dolenje v Gorenjo Trebušo! Kos podobne Dolenja Trebuša in vsa občina Gorenja Trebuša, katerih kataster obsega okoli 70 (reci: sedemdeset) štiri-jaških kilometrov — za en lep kos Furlanije! —, sta dosedaj brez vsake ceste in brez kolovoza in brez steza, izvenšči letošnjo zimo na novo po Trebuški dolini izdelano stezo, ki je pa nepopolna ravno po sorobotni zvezi v Gačniku. Skrajno žalostno je, da si mora občina v XX. stoletju delati še le stezo v svet! Ta steza je stala občino Gorenja Trebuša nad šest tisoč K, a delo se lahko ceni na 10.000 K, ker se je delalo večinoma v robote; uboga steza pa še ni dovršena, ker je zmanjkal denar; občina si je sicer dolžila 2000 (dva tisoč) K, a to je bilo za stezo premalo, a za občino pa skoraj preveč; podpor se je ponovno prosilo, a dobilo se ni niti vinarja! Gorenja Trebuša, ki je zaradi svoje prestranosti tako silno bogata na vsakovrstnem lesu, na sadju in vodni moči, ne more ničesar izvažati, ker nima cestne zveze s sosednjimi občinami, in trpi zaradi tega vsako leto ogromno škodo! — Povsodi se po nepotrebnem že širijo in gradijo tudi ne posebno potrebne ceste, zakaj bi se torej ne začelo enkrat z gradnjo neobhodno potrebne ceste skozi šestnajst kilometrov dolgo Trebuško dolino? Sliši se, da se bo delal nepotrební tramvaj v Furlanijo! Ali ne bi bilo bolj umestno in človekoljubno, da se izdela prej potrebna cesta v Trebuški dolini? Na to vprašanje naj nam blagovoli odgovoriti p. n. merodajna gospoda, ki hoče med nami kaj veljati! Visoka vlada je cenila to cesto na 145.000 (145 tisoč) K; sama vlada obljublja 5% prispevka; občina da zastojni zemljišče, hoče prispevati v materialom in robotami ter prevzeti cesto v oskrbo — torej??! O izvoljeni v razne odbore!!!

Vesti iz Istre.

Konstituiranje občinskega zastopa v Piranu. Dne 30. maja je bil novoizvoljeni občinski zastop v Piranu sklican vnovič, da izvoli župana in svetovalec. Novoizvoljeni občinski zastopnik in državni poslanec Spadaro, vodja takozvane krščanske-socijalne stranke, je izjavil, da bo njegova stranka složno glasovala z italijanskimi liberalci. Tako se je tudi zgodilo. Županom je bil izvoljen odvetnik dr. Ventrella, bivši deželni poslanec in eden najhujših naših narodnih nasprotnikov. Svetovalci so bili izvoljeni večinoma italijanski liberalci.

„Naša Sloga“ pripominja: Ta enoglasna izvolitev potrja že enkrat staro trditev, da nam ni kaj izbirati med italijanskimi liberalci in — nazovi-krščani.

Iz Podgrada v Istri. Bolje malo pozno nego sploh ne! Da-si je minolo mej tem že nekaj dni in poteklo dokaj vode, vendar nam je vtis nastopa dramatičnega odseka čitalnice iz Trnovega še tako živ, da moram dati še javno duška svojemu priznanju na tako dovršenem nastopu v „Šivilji“, kakor smo ga vživali 31. maja t. l.

Igralo se je že tako naravno in spretno, da si bil prestavljen na oder dovršenih mestnih igralcev z le takim lastno rutino in eleganco: vsak posamičnik in vsi skupaj so bili do cela kos avtorji nalogi in s tem pripomogli igri do popolnega uspeha. Da-si velja priznavanje v vsem obsegu vsakemu posebej, moram pa vendar še posebno poudariti gospico Marjeto Zorč, ki je igrala klepetuljo (klepetec) tako živo, da je bilo človeka kar strah tacega jezička.

Ravnotako častno sta izvedli svoji vlogi gospice Rozalija Hrvatini in Tonia Kranjec v

Velika zaloga vsakovrstnega pohištva

- navadne do najfineje vrste po najnižjih cenah. -

Peter Jeraj

TRST, ulica Vincenzo Bellini št. 13

ter vogal ulice sv. Katarina.

SUKNA

in modno blago
za obleke
priporoča firma

Karel Kocian

tvornica za su kno
v Humpolcu
na Češkem.

TVORNIŠKE CENE. VZORCI FRANKO.

Direktni dovoz štajerskih kokoši in jaje. Specijaliteta: Graške Poulards. Cene dogovorne. — Postrežba na dom. Ulica Campanile št. 15.

UMETNI ZOBJE

Plombiranje zobov

Izdiranje zobov brez

= vsake bolečine

v zobozdravniškem kabinetu

Dr. J. Čermák in G. Juscher

TRST

ulica della Caserma št. 13, II. nadst.

Dr. ERNEST MENZEL

specijalist za otroške bolezni

prej asistent otroške bolnišnice dunaj. poliklinike

sprejema od 4.-5. pop.

:: TRST ::

Trg Sv. Caterina št. 2.

Velika izbora Pohištva

Pohištvo svetlo in temno, spalne in jedilne sobe, divani, obošala, pisalne mize, železne postelje, slike zrcala, stolice, popolno pohištvo za kuhinje in tudi posamezni komadi.

Trst, via Chiozza 8

(Rudeče table)

VITTORIO DOPLICHER

Najnižje cene.

Za birmo!

POSEBNI DOHODI

Zlate in srebrne ure

verizlice

Prstani uhani z dijamanti ali brez teh

Najzmernejše, že napravljene cene.

Kupuje se in tudi menjava.

NOVA PRODAJALNICA

G Kehlayyan TRST CORSO 23

Pohištvo

solidno in elegantno

po zmernih cenah

Rafaele Italia

TRST — Via Maicon 7

Prodajo se plodonosna jajca ::

(za podlaganje) velikih kokoši, ukusnega mesa ter dobrih nosilk.

Na razpolago so sledeče pasme:

Plymouth, Roks eueoli, Arpingston Fulvae, lele Wyandottes, jerebičaste, zlatorumene in srebraste.

Naslov pove „Inseratni oddelek Edinosti“ pod št. 637.

Vekoslav Plesničar :::

ulica Giulia št. 29

Zastopstvo testenin „Pekate“ vžigalci dr. sv. Cir. in Metodija ter raznih drugih predmetov.

trgovina jestvin, najtočnejša postrežba. — Razpošiljam blago po po vsej Avstro-Ogrski od 5 kg naprej. — Zahtevajte cenik.

V pekarni in sladčičarni

VINKO SKERK, Trst via Acquedotto 15

n v podružnici via Miramar 6 se dobi svež kruh, najfinejše moko, čokolade fina dezerta, vina v buteljkah, raznovrstni biškoti, tudi za čaj. Sprejme se naročila za torte, in krokante.

TOVARNA POHIŠTVA

Aleksand. Levi Minzi

Trst — ulica della Cesa št. 46.

Zaloga:

Piazza Rosario št. 1.

Ulica Lazzaretto vecchio št. 36.

Trajna zaloga pohištva:

ulica della Sanità št. 14.

Pisarna:

ulica Lazzaretto vecchio št. 36.

Katalogi, načrti in proračuni na zahtevo.

Telefon: 6-70; 6-58. (Za informacije vprašati 6-70).

svojih manje hvaležnih, a vendar težavnih vlogah.

Kar naravnost smo se pa divili naravnemu prirojenemu humoru g. Josipa Bekša, ki je žel za svoj krasen nastop vseobče priznanje pri mladih in starih; bučni smeh in gromčji rokoplesk sta mu morala svedočiti, kako hvaležno zna ceniti občinstvo tak užitek.

Morda bi kedo mislil, da sem pozabil vrliga igralca g. Leopolda Oblaka, prekanega, zaljubljenega ženina? Vse prej; pustil sem si ga prav nalašč h koncu, da ga zamorem še prav posebej postaviti v izglede našim domašim fantom in se mu prav prirčno zahvaliti za njegovo lepo, z globokim navdušenjem in občutkom predavano deklamacijo!

In konečno še nekaj! Lepo se sedi in poslušati in živa vapehe tujega truda in dela; toda Vi vsi, vrlji igralci trnovske čitalnice, za svoj trud niste bili nagradjeni, marveč ste si iz same ljubezni žrtvovali in nam prinesli pokazati sad svoje delavnosti in vstrajnosti! Sedaj ste nas prepričali, da Vas moramo po podanih nam dokazih ceniti, Vas vseh in vsacega posebej, najbolj pa svojega neumorno delavnega — za kulturni napredek naroda vnelega predsednika, g. Rudolfa Valenčiča! Zato pa še enkrat Vam vsem: hvala in slava!

Tuji v Opatiji. Od 1. septembra 1907. do 10. junija 1908. je obiskalo Opatijo 23.788 oseb. Od 4. do 10. junija 1908. je na novo došlo 238 oseb. Dne 10. junija je bilo navzočih 960 oseb.

Vesti iz Kranjske.

Südmarka v Postojni. Pred nedavnim se je širokoustila graška „Tagespost“, da so „hrabri“ Nemci ustanovili v Postojni podružnico Südmärke. Ker pa je dopisun udaril kar po velikem bobnu, zdi se nam potrebno osvetliti to nemško „hrabrost“. Podružnica Südmärke se je ustanovila v Postojni tako tiho in tajno, da slovenska Postojna zanjo dolgo in dolgo ni nič vedela — namreč, dokler ni to razbomala „Tagespost“. In to maj bo torej nemška „hrabrost“? Tudi na ustanovno prošnjo je odgovorila deželna vlada kaj čudno — namreč: da je sklenila ustanovitev podružnice „ne prepovedati“! Ali ni deželna vlada smatrala to za Postojno kakor izzivanje in da bi znalo kaj vzkipeči, ko bi bili postojnski Nemci (ki jih je pa toliko, da grede lahko vsi v eno ne preveliko vrečo) res „hrabri“?

Zagriženim nemškim in nemčurkim elementom v Postojni bomo posvečali potrebno skrb: take ljudi naj se popolnoma prezira in nič ne pozdravlja!

Gnezdo podružnice Südmärke je na postojnskem kolodvoru: najbrž se zdi „hrabrim“ Nemcem, da so zanj v Postojni še mnogo prevročja tla. Tudi njen propagator in predsednik je železnični uradnik Hartmann.

Strar cvet — pridejo gosence — a tudi gosenci doba mine!

Iz Postojne. V graški „Tagespost“ od 11. t. m. čitamo, da je bilo navzočih v postojnski jami o priliki veselice na binkoštni ponedeljek okoli 2000 oseb ter da se je biza izključno le nemški in laški govorilo in da je bil slovenski idiom le po prebivalcih kraja zastopan.

Mi pa konstatujemo, da se je govorilo vse vprek: slovenski, hrvaški, laški in nemški; da se pa ni govorilo samoslovenski, to je pač samoumevno, ker prihajajo obiskovalci od vseh strani! Čudno pa je, da dopisnik nič ne omenja lepega petja pevcev društva „Postojne“, ki je pelo v jami? Imel je pač kosmata ušesa! Zgražalo se je in ogorčeno je bilo občinstvo nad nekim Nemcem, ki je na vso moč zabavljaj čez petje in malo je manjkalo, da ni dobil zaslužnih bunk. Le razsodnosti nekaterih navzočih se je imel dotičnik zahvaliti, da se to ni zgodilo. In to naj bo — nemška „kultura“! Je peč še boljše culukafška!

Poznanemu postojnskem bobnarju v „Tagespost“ pa kličejo za sedaj: „kuš“!

Gospodarstvo.

Trgovsko-obrtna zadruga z Trstu

je dne 13. t. m. prekoračila 2 milijona prometa. Minolega leta je bilo do 13. junija 1.431.874,25 prometa. Letos je torej nad 700.000 kron. Kako naglo napreduje ta naš denarni zavod, je razvidno tudi iz sledečega: Minolo leto je bilo do 13. junija 2633 prejemnih in 740 izdatnih števil, letos pa je bilo v istem času 4012 prejemkov in 1238 izdatkov! Število zadrugarov je naraslo na 801. Hranilnih knjižic se je izdalo do 13. t. m. 646.

Razne vesti.

Razrezana čebula ima lastnost, da vzame nase slabe duhove, radi tega se jo je uporabljalo za čiščenje zraka v sobah: razrezala se je čebula v koščke na krožnik iz porcelana ali pa na sol.

Novi 20 kronski bankovci so izdani z 22. t. m. Datirani so z 2. januarjem 1907. Istočasno se bodo pobirali stari 20 kronski bankovci z dne 31. marca 1900. Ti bodo imeli veljavo le še do 30. junija 1910. Po tem dnevu jih bodo avstroogrške banke vprejemale e še v zamenjavo. Po 30. juniju 1916 pa izgube vso veljavo.

MALI OGLASI.

Odda se v najem meblirana soba v bližini tramvajске postaje Kolonja-Trst. Opčina. Naslov: gornji Rojan — Josip V o u k št. 223. 889

Pristna napoljska zmes, znižana na kr. 32, 34. Prodajalnica specialitet. Acquadotto 3. 849

Hiša na prodaj enonadstropna v središču v Ajdovščini z mnogo let vpeljano gostilno. Več pove H. Stibil, Trst via dello Scoglio 3. 876

Proda se prav lepo poslopje na lepem zračnem kraju s 4 stanovanji. Eno stanovanje, kuhinja in 3 lepe sobe. Tri stanovanja kuhinja in ena soba. Voda v hiši, ena lepa hladna kler, zemljišče, vinograd. Senčni vrt s cveticami, 1000 klastrov zemljišča. — Gostilna „Narodni dom“ pri sv. Ivanu. 882

Tvrda Ivan Simitz Barriera 32 s filijalko v ul. Giosue Carducci 31 prodaja po znanih nizkih cenah obleke in blago za moške obleke povsem nove. Specijalita drobni predmetov za krojače. 1349

Birma! Ure zlate in srebrne z verižicami, vsake vrste po najzmernejših cenah pri urarju GIOV. PLISKA, Corso 13. 673

Prvi valjčni mlin Josefa Krausa sinovi

Delniška družba v Osijeku.

Glavno zastopstvo

za Trst, okolico, Istro, Goriško in Dalmacijo

Friderik Schwarz, Trst

ulica Valdirivo št. 3

TELEFON 945

Kdor želi vzeti v najem kako stanovanje, skladišče ali prodajalnico

Obrne naj se na **Trieste-office**

avtorizovana agencija za nepremičnine in trgovino

ulica S. Giovanni 18 pritličje. — Telefon 371.

Kdor trpi

na hemorejdah, revmatizmu, protinu, glavobolu in zastarelih tajnih boleznih zamore ozdraviti s pomočjo

Odvarok (Decotti) Sarsaparilje Prendini kateri čistijo in tanjšajo kri

6 odvarokov za K 1-20 pošlje po poštenu povzetju

Odlikovana lekarna Prendini Passo di Piazza št. 2.

Trgovina z manufakturnim blagom

ANTON SANZIN pok. Frana - Trst, Barriera vecchia št. 11

Novi dohodi blaga. Pajčolani od gl. 1-80 naprej, cvetlice in vse potrebno za birmo, po najnižjih cenah.

Pozor! Proda se Pozor! Hotel Vega - Spodnja Šiška

ob glavni cesti, 18 minut od glavne pošte ljubljanske, z vrtom v obsegu 1600 m², zasajenim z 20 kostanji, 10 let davka prost, na jako lepem razglednem kraju. V neposredni bližini se bodo zidale delavnice drž. železnice, kamor pride 1500 delavcev. Prostor je tudi izredno pripraven za kavarno, ker šteje že sama Šiška 4373 prebivalcev in nima nobene kavarne. Proda se radi boleznih v rodbini takoj in po ugodni ceni. Potrebni kapital 3000 gl., ostalo se lahko obrestuje s 5% in glavnica odplačuje na obroke. — Eventuelno se da hotel v najem za več let z vso opravo pod ugodnim pogojem. Več pove lastnik **ANTON MAVER, Ljubljana, Metelkove ulice št. 19.**

Originalni francoski aparati svetovne tovarne

V. Vermorel di Villefranche (Rhône)

so najboljši in priznani od vseh vinogradnikov.

Posebno priporočljivi so: brizgalnice „ECLAIR“ proti peronospori, žveplalnica „TORPILLE“, proti oidiju; injektor „EXCELSIOR“ proti filokseri; acetilenska svetilka „MEDUSA“ proti trtnim črvom.

Kakor nadomestilo navadne zmesi na podlagi modre galice in apna je **hlipa zmes Eclair-Vermorel** komodna, uspešna ter se drži peres.

Predmeti za menjavo pri vseh aparatih. Ceniki in opisi na željo zastojnik in poštne prosto pri izključnem zastopniku za Avstro-Ogrsko

T. Doswald, Trst Piazza Lipsia št. 6.

ZALOGA PIVA

STEINFELD

iz tovarne

Bratov Reininghaus

in iz meščanske tovarne

„Pilsner Urquell“

v Plznu

*** v sodčkih kakor tudi v buteljkah. ***

ZALOGA

Mattonijeve Giesshübler

vedno sveže kislo vode pri

ANTONIO DEJAK, junior

TRST, via degli Artisti št. 9 in 11

TELEFON št. 505

Pietro Cucit

mizar

Trst, ulica Fontana št. 7 in 9.

Specijalist za razkošno pohištvo vsakega kroja.

Vsakovrstna dela v lesu.

Odprla se je v ul. Gaspare Gozzi 1 **MESNICA** s prodajo

konjskega mesa katero se prodaja po navadnih cenah kakor v drugih mesnicah.

GUERINO MARCON

:: ulica Tivarnella št. 3. ::

Priporoča svojo

zalogo oglja in drv

ki je vedno preskrbljena z najboljšim kranjskim blagom. Prodaja na debelo in drobno. Pošiljanje na dom. Telefon št. 1664.

Skladišče pohištva

VITTORIO VOSILLA

preseljeno iz Lipskega trga 7 v

ulico Sanitā št. 8 vogal ul. Porporella nasproti kavarni Fedel Triestino

je bogato založeno z novim neprekosljivim solidnim in eleg. pohištvom CENE ZMERNE.

TOVARNA ZREAL

ATTILIO PIZZORNO

TRST, ulica Giuseppe Parini št. 9 — vogal ulice Giorgio Vasari. — Telef. 687.

Ogledala navadna in oglašena. — Posrebenje starih zreal. — Skladišče kristalov, navadnega in delanega stekla. — Zaloga navadnih in oglašenih šip za kočije. Oglašeni kristali, vezani z medjo. — Zreal z ure. Šipe z vsakovrstnimi risbami. — Apaniranje šip.

ANTON JOGAN, mizar

Sprejme vsakovrstna naročila in popraviljanja.

Ima vedno pripravljeno pohištvo za spalne in jedilne sobe ter kuhinje. TRST — ulica Farneto 45.

Giuseppe d'Andrea

Teracerarski mojster

Trst - San Giacomo in Monte 6

Prvo podjetje za navadna in fina teracerarska dela

obstoječe od leta 1852

Sprejme se tudi popraviljanja.

Shajališče v Mirodružici Mizzan (S. Giacomo) S. Jakob

Restavracija „AURORA“

Trst, ulica Giosue Carducci 15 in ul. S. Giovanni 13

Hrv. tambur. dr. „Atila“

v narodnih nošah.

Svira glazbeni in drugi instrument vsaki dan od 7. do 12. ure zvečer. Ob nedeljah in praznikih od 4. ure popoldne do 12. zvečer.

Hotel Balkan

70 sob, elektr. razsvetljava, lift, kopelji
Cene zmerno. Počakaj & Kögl.

Hotel Balkan

GOVOR

državnega poslanca d. r. OTOKAR-ja RYBÁŘ-a

v seji zbornice poslancev dne 29. maja 1908.

Visoka zbornica! Navada je v tej visoki zbornici, da zastopniki nemških narodnosti svoje govore začnejo v svojem materinskem jeziku. Temu primeru hočem slediti tudi jaz in se torej v uvodu svojega govora posluževati svojega slov. materinskega jezika. S tem mi zastopniki nemških narodnosti nikakor ne čemo oteževati razpravljanja v tej visoki zbornici, temveč hočemo le naglašati svojo pravico do enakopravnosti.

Posebno veselje pa navdaja pri tem mene, zastopnika okolice tržaške, ker mi je možno tu v prestolnici naše države posluževati se svojega jezika, mej tem ko se mi to brani v domovini, kjer se nas slovenske zastopnike napada in zlostavlja, ako v svojem domačem občinskem zastopu povzdigamo svoj glas v slovenskem jeziku, (pritrdjevanje in hambakli.)

Na to je govornik nadaljeval nemški:

Ali za ali proti vladi?

Visoka zbornica! Vsaka razprava o državnem proračunu stavlja politične stranke pred vprašanje, da-li naj se izjavijo za ali proti vladi, kajti po starem parlamentarnem običaju odobrenje proračuna ni le dovoljenje denarnih sredstev, potrebnih za nadaljevanje vodstva državnih poslov, ampak v njem se zavzemlje tudi stališče ali za ali proti vladi, to je ob enem tudi vprašanje zaupanja ali nezaupanja nasproti obstoječi vladi.

Nu, ta nastop je lahek povsodi tam, kjer vlada stopa pred parlament z jasnimi in odkritimi veroizpovedanjem, kjer je vlada, kakor resnično parlamentarna, homogena vlada, izvršilni organ politične stranke, ki tvori večino dotičnega parlamenta. Težko pa je to zavzeti stališča pri nas v Avstriji, kjer imamo posla z vlado, sestojčo iz najrazličnejših elementov, ki si ravno zato ne upa niti ne sme upati, da bi v kakem spornem političnem, narodnem ali socialnem vprašanju podala iskreno, jasno izpoved, ki je marveč politično brezbarvnost — rekel bi skoraj: politično brezbarvnost — morala določiti v svoj program in je tudi v resnici določila.

Iz tega razloga je bilo pač marsikomu v tej visoki zbornici težko odločiti se med pro in contra in posebno velja to za nas Jugoslovane, to tem bolj, ker mi tudi po osebnih odnošajih nismo vezani na to vlado. Ako bi hoteli slušati glas svojih volilcev in ugoditi njihovi želji, bi morali stopiti v najostrejšo opozicijo proti vladi. (Pritrdjevanje.)

Priznavam sicer, da v južnih krajih naših selišč razmerje vladnih organov nasproti našemu slovenskemu in hrvaškemu oziroma srbskemu narodu ni tako hudo, kakor je na severu našega narodnega teritorija. Tu so, seveda na južnem Stajerskem in južnem Korškem, razmere v zadnjem času postale take, da trdijo od mnogih strani, da se celo pod najhujšimi nemškoliberalnimi vladami ni tako hudo zanemarjalo in tlačilo naših sorojakov, kakor se to dogaja danes.

To tudi ni nikako čudo. Ako si ogledujemo sestavo današnje vlade, opazimo, da se v njej, posebno, kar se tiče nemškega naroda, nahajajo stranke, ki so se doslej pobijale do noža. Tu sede takozvani svobodomiselnih poleg krščansko-socialnih in starokonservativnih zastopnikov nemških strank. Nemške stranke so morale na kakov način obmejiti svoje sfere interesov in svoj delokrog; sicer bi bilo v ministerstvu samem došlo do bojev, kakor prihaja tudi tu včasih do prerakanja, ki pa ni resne naravi.

Jaz dobivam utis, da se je ta ločitev delokroga sfere interesov zgodila na ta način, da se je krščansko-socialni, oziroma starokonservativni nemški stranki prepustilo čisto nemške kronovine, dočim so jezikovno mešane, izlasti pa naše slovenske dežele prepustili takozvanim nemško-svobodomiselnim strankam in jih puščajo, da tam gospodarijo, kakor se jim izljudja, da le ne motijo krščanskih socialcev v čisto nemških deželah.

Vzlic temu je v predvečerašnji seji gospod poslanec za Solnograd, dr. Stölzel, izjavil, da je celo med Nemci nepopularno glasovati za vlado, ali se je celo udeleževati. Če to velja za Nemce, ki so vedno in tudi danes še privilegovani narod, koliko težje in nepopularneje je to za nas, ki se sploh ne udeležujemo na vladi in nas ta poslednja zanemarja v vsakem pogledu, posebno v narodnem, kulturnem, in do najnovejšega časa tudi v gospodarskem pogledu.

Vlada ne nastopa proti nam kakor naša vlada. Po vseh svojih organih, od centralnih pa do najnižjih oblasti nastopa proti nam kakor kakor ptuje gospodarstvo, poslužuje se večinoma ptujega jezika in je tudi ob najboljših intencijah, ki eventualno vodijo vlado, neizogibno, da kmet, da naš sorojak, ki jezika vlade ne umeje, to vlado smatra kakor ptujo in da nje gospodarstvo občuti in smatra kakor ptuje gospodarstvo.

Da pa nismo mi, gospoda moja, vzlic temu zavzeli strogoopozicijsko stališče in smo v minoletem letu glasovali za proračunski provizorij, se je to zgodilo iz dveh razlogov.

V prvo vidimo in moramo priznati, da so v tej vladi zastopani tudi slovanski narodi; vidimo dva zastopnika češkega in dva poljskega naroda v ministerstvu in zato si moramo reči: če bi proti tej vladi stopili v opozicijo, bi slabili s tem pozicijo tistim ministrom, ki imajo v tej vladi itak že težko stanje in jako težko pozicijo.

Ne more biti naša naloga, da bi jim še bolj oteževali stališče, in to tem manje, ker bo sedanji sestavi zbornice poslancev na podlagi sedaj veljavnega volilnega reda, žal, nimamo nade, da bi postalo bolje, da bi mogli slovansko večino privedi v to zbornico. Moramo računati z danimi razmerami. Saj politika je stremenje po moči in svrha politike je: dosega moči! Vsaka politična stranka, ki hoče, da se jo smatra resno, mora stremeti po moči. Te moči mi ne moremo doseči, ali gledati moramo, da ob danih razmerah dosežemo to, kar je dosegljivo, gledati moramo, da vpliv naših ministrov — ker te slovanske ministre smatramo tudi kakor svoje ministre, ker nam ni možno imeti svojih sorojakov kakor ministre — kolikor možno podkrepimo in da zbiramo vse moči proti pritisku naših narodnih nasprotnikov. Ali tudi iz nekega drugega razloga, ki je bolj materialne naravi, smo se doslej pričakovali vedli nasproti vladi, in to je: obljuba vlade, da za jug monarhije, ki je obljuben večinoma od slovanskih narodov in ki ga mi zastopamo, uvede gospodarsko akcijo.

V koliko da vlada tudi izpolni dano obljubo, to je morda drugo vprašanje.

Dosedaj so le čisto mali prvi začetki k temu: sosebno v Primorju nismo se čisto nič občutili od vse te akcije. Če prav iz teh razlogov zavzemljeno nasproti vladi stališče pričakovaja, moramo vendar izjaviti, da bo morala vlada ubrati vse drugačne poti, če bo hotela računati na našo trajno podporo in če si hoče — kar je še veliko važnejše — priboriti zaupanje naših volilcev, zaupanje naroda, ki ga mi zastopamo.

Več paznje jugu monarhije! Zistemo se mora spremeniti!!

Z nami more nevolja volilcev pomesti, ali narodi ostajajo in morejo poslati semkaj drugačnih zastopnikov, ki bodo morda radikalneje in ostreje nastopili proti vladi. Vlada mora torej posebno računati z jugom monarhije; saj more — ker je vpliv naše monarhije v Nemčiji odpravljen in ker so nas iz Italije ven vrgli — obračati svoj pogled le na Balkan, ker na Balkanu so tla za naše gospodarsko razpečevanje, posebno pa za našo trgovino.

Ali na Balkanu si vlada ne pridobi simpatij prebivalstva, dokler svoje lastne Slovence pritiska ob steno! (Odobrovanje.)

Izjavljam tu takoj, da tu ne gre samo za privoljenje posamičnih gospodarskih položkov, za kakoršnje bi bili sicer vladi tudi hvaležni, ako bi jih dobili; ampak gre marveč za spremembo političnega sistema. (Odobrovanje.)

Ako si hoče vlada pridobiti naše zaupanje, ako hoče, da se bomo v Avstriji čutili kakor na svojem domu, potem ne sme nastopati proti nam kakor tujinski nasilnik — skoro bi rekel — kakor tujinski osvoboditelj.

Dokler vlada na našem teritoriju po svojih oblastih in svojih uradnih nastopu proti nam kakor nemški in italijanski nasilnik, dokler tudi na gospodarskem polju podpira le ptuja narodna podjetja, dotlej ne moremo smatrati sebe kakor enakopravne Avstrijce, marveč le kakor podrejene in tlačene Slovence (Posl. Štlinger: Sužnje!) Skoraj!

Moram pa takoj poudariti, da mi nismo sovražniki nemškega naroda; mi nikakor ne sovražimo med nami živečih slovenskih nemškega jezika, tudi ne nemških priseljencev, uradnikov in trgovcev. Nasprotno: o slovanskih narodih je znano, da so jako tolerantni; saj je slovensko gostoljubje obče znano. Sovražimo pa nemške prisvojevalce, branimo se proti tistim ptujcem, ki hočejo na naših tleh, v naši domovini usiliti nam svoj jezik.

Mi tudi nismo proti učenju ptujih jezikov; narobe: mi se radi učimo ptuje jezike. Ali zahtevamo, da naša mladina vsaj v začetkih dobiva pouk v materinem jeziku, da se naša mladina najprej temeljito nauči svojega jezika in da se šele potem lotuje učenja ptujih jezikov. Dogaja pa se ravno nasprotno. Pokazati treba le na južno Stajersko in Korško.

Ali celo v našem Primorju, ki je tako oddaljeno od nemškega ozemlja, skuša se s ponemčevanjem, troši država — kar se more dokazati — tisoče in tisoče za nemške šole dočim ne daja za naše niti novčica. (Posl. dr. Markov: Nemška marka!) Ne, to so naši avstrijski davki, ki se izdajajo za germanizacijo.

Istotako nismo sovražniki italijanskega naroda; narobe. Posebno, kar se tiče Dalma-

tincev, je znano, da ljubijo in negujejo italijanski jezik in literaturo kakor svojo lastno.

Ali mi se branimo z vsemi močmi proti tistim italijanskim politikom, strankam in uradnikom, ki nam po šolah in uradih usiljujejo svoj jezik, ki nas hočejo pripraviti za izvestne višje idejale, kakor se navadno glasi v dotičnih govorih. Mi pa se kratkomalo ne puščamo več raznarodovati, mi smo se vzburili k življenju in imamo tudi pravico do življenja.

Teorija dveh duš.

Gospoda moja! V tem pogledu se spominjam pripombe, ki jo je neki Italijan, ki ni iz našega Primorja, ampak iz Trentina, in sicer gosp. tov. Malfatti, napravil o neki priiliki, v minoletem letu, ako se ne motim. Pritoževal se je namreč kakor Italijan radi tega, da Nemci Tirola nočejo privoliti Italijanom avtonomije za Trentin in da jih tlačijo v narodnem pogledu. On je torej proti narodu tlačilju. V istem govoru pa se je potožal za italijansko nadvladje v našem Primorju. To se je označilo kakor teorija dveh duš, ki je karakteristična za izvestne italijanske politike. A žal, da je ta teorija dveh duš tudi teorija naše vlade.

V Dalmaciji, kjer je komaj 2%, Italijanov — prav za prav poitalijančenih Slovanov — vlada še dandanes notranji italijanski uradni jezik. Istotako imamo tudi v našem Primorju, v Istri, v Trstu in v velikem delu Goriške notranji italijanski uradni jezik — tudi v čisto slovanskih okrajih — dočim je v drugih okrajih z navedbami določa nemški uradni jezik, čeprav v vsem Primorju ni nikakih avtohtonih Nemcev.

Avstrija ni narodna, ampak je narodnostna država.

Gospoda moja! Povspenjanje italijanskega elementa je bilo umavno, dokler je Avstrija aspirirala na vlogo prve italijanske sile v Italiji. Značilno je namreč, da se je Avstrija, oziroma vladarska hiša — istotako, kakor je z ozirom na svoje nemške dedne dežele hotela v nemški državi nastopiti kakor nemška sila prednjačica — z ozirom na tedanje svoje — bilo je pred letoma 1866 in 1859 — italijanske provincije in z ozirom na izvestne sorodniške odnose do vladarjev gotovih malih italijanskih držav v Italiji, hotela gerirati kakor italijanska sila-prednjačica.

Ali, gospoda moja, te aspiracije so dobile prvi udarec v letu 1859 in so bile potem v letu 1866 popolnoma pokopane na obeh straneh. Avstrija ni danes ne nemška ne italijanska sila prednjačica in tudi ne sme biti. Tudi ne sme sploh nastopiti kakor nemška narodna država, kajti dve narodni državi ne moreta obstajati jedna poleg druge, ker mora priti do rivalitet in končno mora priti do absorbiranja ene države po drugi. Katera država bi bila v našem slučaju absorbirana — o tem pač ne treba nadalje razpravljati na tem mestu. Dobro bi bilo, ako bi tudi gospodje iz nemško narodnih strank imeli pred očmi, da je Avstrija pač država narodnosti, da pa nikdar ne more biti nemško-narodna jed notna država.

V tem pogledu so Vsenemci nekoliko konsekvantnejši. Oni priznavajo, da Avstrija kakor nemška država ne more ostati samostojna država; oni so doslednejši in morda tudi odkritosrčnejši.

Avstrija hoče vzdrževati fikcije.

Avstrija pa se še vedno ni odpovedala svojim aspiracijam, posebno pa ne aspiraciji, da se na jugu kaže kakor italijanska država. Hrepenenje po Italiji je bilo namreč staro svojstvo nemških cesarjev; Italija je bila prva ljubezen Habsburžanov, a prva ljubezen ne zarjavi (Veselo!). Posledica temu je bila in je, da so — ko je bila Avstrija izrinjena iz Italije — morali ohraniti vsaj fikcijo, da je Avstrija še vedno deloma italijanska država, oziroma, da ima italijanske kronovine.

Toda, sedaj nimajo nobenih čisto italijanskih kronovin. Narobe: kjer bivajo dane Italijani, so Slovani v večini; a da bi vzdržali to fikcijo o talijanskih kronovinah, moralo se je vsemu dati vsaj italijansko označje, moralo se je upravljati v italijanskem smislu, moralo se je vse vsaj na zunaj prikazavati kakor italijansko, da bi se še dalje ohranjale aspiracije do gotovih provincij, ki so nam bile vzete.

Politika v Primorju — posledica trozveze.

K temu je prišla, gospoda moja, vsaj za nas Slovence nesrečna trozeza in vsled iste oziri na Italijo. Ti oziri na občutljivost gotovih gospodov v Italiji so bili krivi, da se je nas Slovence v Primorju pritiskalo ob steno, da se je pod gotovimi vladami skoraj do zadnjega časa Italijane celo bolj protežiralo — to povem tukaj povsem odkrito in

hočem to tudi dokazati — nego se je protežiralo Nemce v jezikovno mešanih kronovinah.

Italijani posedujejo namreč privilegijev, ki jih celo Nemci nimajo. Mi imamo n. pr. v Trstu — gospodje so to morda videli, že na zunaj pada to v oči — višje deželno sodišče, katerega delokrog se razteza na vse Primorje, v katerem Primorju je, kakor sem prej omenil, v nekaterih okrajih nemški jezik uradni jezik, a vkljub temu ne najdete na vsem poslopju ne le slovenskih, marveč niti nemških napisov, ampak le italijanske napise.

Naše namestništvo — ko so vendar namestništva skoraj povsodi pravzaprav več ali manje zastopniki nemškega birokratizma — naše namestništvo si ni upalo napraviti sploh kak napis, le da se s tem ne žali občutljivosti Italijanov. Namestništvo je torej pri nas v Primorju povsem brezjezično. (Posl. Neumann: V Gori je tudi brezjezično!) Okrajno sodišče v Kopru je tudi brezjezično.

Tudi v drugih okrajih je tako. Tako se poštne tiskovine, da se na žali Italijanov, da se ne žali njihove občutljivosti, ne izdajajo trojezično, dočim se izdajajo v Galiciji trojezične, in če se ne motim v Dalmaciji tudi trojezične tiskovine.

Pri nas ne sme slovenski jezik priti na tiskovine, kajti to bi bilo žaljenje narodnega čuta Italijanov in zato jih niti ne dobivamo, oziroma, ako jih zahtevamo, dobivamo nemško-slovenske tiskovine, toda te je treba posebej zahtevati. Tako je tudi v mnogih drugih okrajih.

Vkljub temu trdijo vsaj zastopniki italijansko-liberalne stranke v naši deželi, da so zatirani, da so v narodnem pogledu zanemarjeni in utemeljujejo to s tem, da nimajo vseučilišča. Torej dobro; jaz jim privoščam vseučilišče; izjavljam odkrito, da nisem nikdar nastopil proti zahtevam po italijanskem vseučilišču. Prav tako odkrito pa moram reči, da je ta italijansko-liberalna stranka uporabljala vseučiliščni postulat kar naprosto kakor agitacijsko sredstvo, kajti izjavila je „Trieste o nulla“, to se pravi, vseučilišče mora v Trstu, ali pa sploh nečemu vseučilišču. Ako se kdo tako kapricira, ako se na tak način odklanja ponudbo vlade — hotela jim je dati vseučilišče — tedaj dokazuje to dovolj, da mu ni za vseučilišče, marveč da hoče enostavno imeti agitacijsko sredstvo.

Taka je stvar tudi glede srednjih šol. Na lanski proračunski debati je kolega Pittoni omenil in to tudi označil kakor oškodovanje Italijanov, da v Trstu ne vzdržuje občinskih srednjih šol država, marveč občina. To je res; toda vlada je že ponovno ponudila italijanski večini mestnega sveta, da hoče vsprejeti te šole v lastno režijo; italijanska večina je pa to ponudbo vselej z ogorčenjem odbila. (Posl. Weidenhoffer: Zakaj?) Ker se boji, da ne bi avstrijska vlada vodila teh šol v duhu, kakor jih vodi sedaj italijanska večina. Torej čisto politični vzroki. Dočim se druga mesta in druge narodnosti obračajo na vlado ter jo prosijo, naj jim odpre srednjih šol, je tukaj vlada pripravljena, te šole prevzeti, toda večina tega noče, ker bi potem nad temi šolami ne plaval več dotični italijanski duh, marveč avstrijski duh.

Menim, da je to dovolj v dokaz, da vsaj v Primorju Italijani nimajo nikakega vzroka, da se pritožujejo o tlačanju; nasprotno, da imamo mi vzroka dovolj za pritožbe, ker se smatramo oškodovane, kar hočem se dokazati. Kajti, dočim zahtevajo Italijani od vlade celo vseučilišče, nočejo dovoliti nam v Trstu, kjer smo tudi doma, kjer imamo svoje zastopnike v mestnem svetu — gotov dokaz, da imamo tam tudi politične moči — niti priproste ljudske šole (Čujte, čujte!), da ne govorim o vladi, kajti vlada se vede nam nasproti prav tako kakor italijanska večina: ne da nam ljudskih šol (kar končno sicer ni nje naloga), ali nam ne da tudi srednjih in strokovnih šol, o čemer hočem še nekoliko govoriti.

Temu zistemu mora biti konec. Mi ne zahtevamo nikakega nadvladja, mi zahtevamo le enakopravnost. Sploh je povsem neumljivo, kako se more v Avstriji in sicer v avstrijskem Primorju še imeti interes na tem, da se vodi italijansko politiko.

Prav v najnovejšem času se ob italijanski meji gradijo trdnjave, nameščajo se bataljoni v krajih, kjer ni bilo prej nikdar posadke, očevidno z namenom, da se našo mejo ojači nasproti ljubemu zavezniku. To utegne biti s strateškega stališča prav lepo in dobro, ako se tu že naprej skrbi; toda jaz sem prepričan, da ne bodo koristile ni trdnjave ni topovi, ako ne bo dotično prebivalstvo zvesto Avstriji.

Zakaj smo izgubili italijanske provincije?!

Tudi leta 1859 in 1866 nismo na bojiščih izgubili italijanskih pokrajin. Na bojiščih in na morju sta naša armada in naša mornarica zmagali, ali vzlic temu smo te pokrajine izgubili, enostavno po plebiscitu. Kdor je bil v Benetkah, je zamogel videti rezultat glaso-

vajna na plebiscitu. Za Italijo je bilo tedaj oddanih nad 600.000 glasov, za Avstrijo 49. In tako bo tudi v Primorju, ako se bo napredovalo po potu, na katerem se nahajamo sedaj. Avstrija bo imela zopet vojake, morda bo tudi zmagovala, ali vse to ne bo nič pomagalo, ako bo enkrat prebivalstvo raznorodjeno, ki je bilo dozdaj vedno zvesto Avstriji.

Kako naj se reši narodno vprašanje!

Seveda je težko pokazati sredstvo, kako naj reši to narodno vprašanje. Od različnih strani se je že stavljal predlog. Jaz izjavljam povsem odkrito — in vem, da se s tem morda stavljam v nasprotje s kolegi iz različnih prijateljskih klubov, da, morda celo s kolegi iz svojega lastnega kluba —, da absolutno ne soglašam z načinom, kakor je hotel to stvar rešiti gospod ministerski predsednik.

Že kolega Roblek je izjavil, da mi absolutno ne moremo vsprejeti načina, da bi se narodna in jezikovna vprašanja rešila po deželah. Ministerski predsednik je lani omenil, da smatra za edino primerno, da se to vprašanje reši kosoma in pri tem se je skliceval na izgled Anglije. Toda ravno, kar se tiče narodnega vprašanja, je izbral tu zelo nesrečen izgled; kajti irsko vprašanje danes še vedno ni rešeno, niti kosoma, niti po deželah, niti enotno.

Sploh ne gre, da se hoče tako važno vprašanje, ki se tiče nas vseh, ki bivamo v Avstriji, reševati po kosih, oziroma po deželah. Dokler imamo enotno avstrijsko državljanstvo, mora imeti isto tudi enotno vsebino. Mi moramo imeti, kakor Avstriji, v eni kronovini iste pravice, ki jih uživamo v drugi kronovini. Nikakor ne gre, da se za različne dežele izdaja različne zakone, in izlasti mi Slovenci — to moram reči povsem odkrito — ne bi mogli vsprejeti ureditve po deželnih zborih. Kajti, izvemši Kranjsko, smo v vseh deželah v manjšini; in kaj da imamo pričakovati od nemške večine, o tem ni treba da govorim dalje.

Mi privoščamo drugim narodnostim njihove državne pravice, ali tega mi absolutno ne moramo vsprejeti. Tudi pri drugih narodnostih, n. pr. pri Slovanih v Sleziji, bi ne bilo izvedljivo, da se jezikovno vprašanje uredi na način, po katerem bi prav za prav prišla do besede le večina.

Mi stojimo — to izjavljam povsem odkrito — na stališču, da pridejo narodi le tedaj do enakopravnosti, ako se jim da s samoodločba, samouprava, narodna avtonomija. Meje kronovin zamorejo obstajati vzlic narodni avtonomiji; proti temu ni prav ničesar prigovarjati. Ako tudi se n. pr. Čehi navdašujejo za svojo kraljevino — ob glavni zgodovini, ki jo ima za seboj češki narod, ima pravico, da zahteva enotnost svojega kraljestva — zamorejo vendar obstajati meje kronovin; toda v kronovinah samih je možno rešiti jezikovno vprašanje le potem narodne avtonomije. Kajti, dokler ostane stvar tako kakor je sedaj, da narodni nasprotniki, ki se nam nasproti nahajajo v večini, odločajo tudi o naših kulturnih in narodnih vprašanjih, se ne moremo nikdar sklicevati na kako pravo, na kak zakon, ampak pojde vedno le za vprašanje milosti.

Za vsako šolo moramo prositi, hračiti in se bjevati, vsako šolo, ki se nam jo je dovolilo od strani naših narodnih nasprotnikov, ali pa od strani vlade, smatra se kakor politično koncesijo, da, celo glasovanja kupujejo s tem, da se eni ali drugi narodnosti dovoljuje kaka šola. (Posl. Neumann: Mi potrebujemo zakonito pravno varstvo za manjšine!)

S tem ne pridemo daleč. Dokler si ne bo posamični narod svoje šole sam plačeval, mu bodo njegovi narodni nasprotniki vedno očitali, da vzdržujejo tujo šolo iz svojih sredstev.

To je sramotilno za posamičen narod; sramotilno je za nas, ako nam Italijani očitajo: Mi vam ne damo šole, ker ne plačujete toliko davkov kakor mi.

To ni res; da naj se nam narodno avtonomijo, mi že dobimo potrebni denar, da bomo mogli vzdrževati svoje šole. Tudi iz drugih virov je to potrebno.

Kako naj se konstituirajo narodnosti!

Dandanes nastopamo v tej zbornici kakor zastopniki te ali one narodnosti — toda na podlagi katerega zakona smo pooblašteni, da se smatramo kakor zastopniki, recimo slovenskega naroda, ali gospodje na moji desni strani kakor zastopniki nemškega naroda?!

Trebalo bi tudi vprašati: so-li nemški svobodni poslanci zastopniki nemškega naroda, ali so to krščanski socialci?!

So-li češki agrarci zastopniki češkega naroda, ali so Mladočehi, oziroma morda radikalni Čehi?!

Človek bi prišel v največjo zadrego, ako bi tu hotel odgovoriti, in gotovo bi prišlo do konkurence med posamičnimi strankami. Narodnosti bi se morale enostavno juridično konstituirati, imeti bi morale zastopstvo, organ, ki bi bil potem opravičen nastopati ob vprašanjih, tičečih se narodnosti, in konečno bi se moralo to zaključiti in imeti svoj konec v narodnem ministru-rojaku.

Zahtevamo ministra-rojaka.

Mi imamo sedaj tudi ministre-rojake. Toda, kako so navstali ministri-rojaki? Prvi minister-rojak ni bil pravzaprav minister-rojak v današnjem smislu. Bil je to minister za kronovino Galicijo. Pozneje se je prelevil v poljskega ministra-rojaka.

Prav tako so tudi drugi ministri-rojaki postali kakor taki. Kak pa je njihov delo-

krog? Imamo li zakon o tem, kak delokrog da ima minister-rojak? Vsaki ima toliko pravice, kolikor si jo sam jemlje, oziroma, kolikor mu jo dovoljujejo drugi.

In prav čudno je, da imajo ministre-rojake prav tisti narodi — ako izvememo češki narod, ki potrebuje v resnici močnejega zastopstva — ki imajo itak že upravo v svojih rokah: kakor nemški in poljski.

Vsa birokracija je nemška, izvzemši Galicije. Nemci imajo resortne ministre, vse gori do vladarske hiše je vse nemško in napolnjeno z nemškim duhom. Sedaj imajo ministra-rojaka, ki jih štiti, res ne vem proti komu; mali narodi pa, ki so v resnici tlačeni, ki so povsem zanemarjeni, nimajo nobenega ministra-rojaka, ni majo nobenega, ki bi jih branil.

Ko smo se svoječasno obrnili na njegovo ekselencio ministerskega predsednika ter smo se tozadevno pritožili, nam je le rekel: Saj sem jaz vaš minister-rojak! Vsa čast njegovi ekselenci, ministerskemu predsedniku, toda jugoslovansskega ministra-rojaka si vendar le nekako drugače predstavljamo!

Nekaj podatkov o šolstvu.

Sedaj bi rad — ker mi je odmerjeno le malo časa — na kratko dokazal po nekih, modatih, kako se za nas v Primorskem skrbi kar se tiče šolstva. Tukaj sem si sestavil nekoliko podatkov, da tudi pritožbe Italijanov, češ, da so glede šolstva zanemarjeni, spravim v pravo mero.

Pri naslovu visoke šole ni postavljen za Slovence niti en krajec, za Italijane pavšal 24.830 K. K temu prihajajo še plače onih italijanskih profesorjev, ki so imenovani za inomoško vseučilišče.

Srednje šole: Za vse Slovence je postavljeno 427.000 K, za Italijane, ki jih je polovica manj, nego Slovencev — to se nanaša na vse Slovence, ne le na one v Primorskem — pa 293.462 K.

Za slovensko realko ni sploh postavljen uiti krajec, ker slovenske realke ni — in tudi ni nobene čisto slovenske gimnazije, marveč le nemško-slovenske, kakor je to že omenil kolega Roblek — pač pa je postavljena podpora 5000 K za slovensko spodnjo realko v Idriji, dočim je postavljeno za Italijane 61.986 K.

Za podporo učiteljskih kandidatov ni za Slovence vseh dežel postavljen niti krajec, dočim je postavljeno za Italijane 6000 K.

Za obrtne šole je za eno obrtno šolo v Ljubljani postavljen znesek 114.363 K, za Italijane 454.860 K.

Za trgovske šole, navtične šole itd. za Slovence niti krajec, za Italijane 250.967 K.

Gospoda moja! Ne da bi jaz tega ne privoščal Italijanom. Narobe! Jaz hočem celo priznati, da bi se za njih moglo in tudi moralo več storiti, toda, ako se nam, izlasti na Primorskem, čisto predbaciva, da nam vlada daja prednost, pa dokazujejo te številke, da temu ni tako.

Na Primorskem je stvar še mnogo hujša in tu pridodajem še one zneske, ki se izdajajo za nemške šole, da si je na vsem Primorskem le 19.000 Nemcev, in sicer v Trstu 8880, večinoma uradniki in nekoliko trgovcev, v Gorici 3000 in v Istri, namreč v Puli in Opatiji, 7000.

Za srednje šolstvo, in sicer za gimnazije, se na Primorskem ne izdaja za Slovence niti vinar, za Italijane 69.836 K, za Nemce 318.000 K. (Čujte! Čujte!) Za realke se ne izdaja za Slovence niti vinar in za Italijane tudi nič — v tem pogledu smo enakopravni (Veselosť in mejklici) — za Nemce 252.000 K. (Čujte! Čujte!)

Glede obrtnih in trgovinskih šol sem že prej omenjal, da ne dobivamo na Primorskem niti vinarja, dočim dobivajo Italijani skupaj za obrtno in trgovinsko šolstvo približno 500.000 K.

Za ljudsko šolstvo ne dobivamo mi Slovenci seveda nič, Italijani tudi nič, ker ti imajo zadosti občin v svojih rokah, imajo deželni šolski svet itd., ki skrbi zaanje. Zato pa se izdaja za nemške ljudske šole na Primorskem, kjer Nemcev ni, 338.000 K. (Čujte! Čujte! — Mejklici.)

Ker že gospoda to žele, omenim takoj tudi razmere v Trstu. V Trstu obstajati prvi dve nemški državni ljudski šoli, ena na Lipškem trgu, druga v ulici Fontana. Potem je dekliška ljudska in meščanska šola na Lipškem trgu, nadalje državna ljudska šola v Puli. Razun tega dobiva tamošnja nemška mornariška ljudska šola tudi subvencijo in se izdaja še 16.620 K za nemški pouk v onih krajih, kjer ni nemških šol. Te nemške šole so nekaj posebnega. Te nemške ljudske šole v Trstu označajo Nemci neprestano kakor nemško posest, na katerih, kakor pravijo, imajo poučevati le nemške učne moči (Mejklici.)

Saj jaz ne nastopam — to povdarjam — proti nemškim šolam kakor takim, marveč hočem le povedati, kako skrbi država za Nemce in kako za nas! Za Nemce izdaja stotisočake kron, za nas nima niti vinarja. To sem hotel povedati, ne pa da bi jim ne privoščal šol.

Hočem pa tu še omeniti, da te nemške šole, vsaj kar se tiče nemških otrok, niso čisto nič potrebne. Imam tu letna poročila, in sicer iz leta 1904—05, 1905—06; poslednje sem zalibog pozabil vzeti s seboj. Tu je razredov, — častita gospoda se lahko to ogledajo, — kjer so nemški otroci zastopani po dveh, treh, štirih ali petih otrocih. O tem se lahko prepričate. Ali v teh nemških ljudskih šolah in nemških srednjih šolah štu-

dira in mora v prvi vrsti študirati naša slovenska deca, ko nima v Trstu slovenskih ljudskih šol, in potem tudi mnogo italijanske dece. (Poslanec pl. Strausky: To je dobro, tako se morajo priučiti nemščini!) Jaz sem že povdaril, da se hočemo učiti tujih jezikov, na narodni podlagi. Najprej se hočemo naučiti svoje materinščine in potem drugih jezikov.

Kam se prihaja s takimi načinom pouka, s takimi pedagoškimi načeli, to naj dokaže klasifikacija na nemški gimnaziji v Trstu za prvi semester. Tu so štirje razredi, kjer je bilo do 70 odstotkov dijakov klasificiranih z drugim ali tretjim redom.

Gospoda moja! Evo, detajliranega opisa! Jasn je torej, da moramo mi iz pedagoških in seveda tudi iz nacionalnih ozirov zahtevati, da dobimo šole.

Naše justične razmere.

Gospoda moja! Jaz bi imel še mnogo govoriti o naših razmerah. Moram se pa omejiti, ker čas mi je kratko odmerjen. Rad bi še na kratko govoril o naših justičnih razmerah.

Priznati moram, da so se justične razmere pri nas v zadnjem času izboljšale v jezikovnem pogledu. Ali imamo še vedno porotna sodišča, na katerih se morajo naši ljudje braniti s pomočjo tolmača.

V obsežu deželnega sodišča tržaškega, h kateremu pripada šestoro skoro čisto slovenskih in le en po večini italijanski okraj, namreč Trst z okolico, se liste porotnikov sestavljajo tako, da porotniki ne umejo obtožence; državni pravdniki, branitelji itd. govorijo le italijanski in dotičniku naznanjajo le na zaključku: Dobili ste pet mesecev! To je vse. Sicer se vrši vse s pomočjo tolmača.

Dalje imamo trgovsko in pomorsko sodišče s prisodniki-lajki.

Ti prisodniki so imenujejo po predlogu trgovske in obrtne zbornice. Nu, trgovska in obrtna zbornica se konvokentno brani predlagati prisodnike, večje slovenskemu jeziku. Tako se godi v trgovinskem mestu, ki ima tri četrtine svoje trgovine na Balkanu, ki ima posla s slovenskimi klienti. V Trstu se torej branijo imenovati slovenski prisodniki. Malo drugače je pri preiskovalnih sodnikih. Preiskovalni sodniki v Trstu sestavljajo konvokentno le italijanske zapisnike.

Na tem mestu moram omenjati najvišje sodišče. To sodišče napadajo od vseh strani, kar se tiče meritoričnega dela v razsodbah. Ni tu mesta, da bi govoril o tem. Ali nečesa bi omenjal tu.

§ 27, Statuta najvišjega sodišča, patent od 7. avgusta 1850., pravi, da je sicer razpravni jezik najvišjega sodišča nemški, če se je pa razprava vršila v drugem in ne v nemškem jeziku, mora najvišje sodišče svojo razsodbo z razlogi vred izdati v tistem jeziku, v katerem se je vršila razprava v prvi instanci, in pa v nemškem jeziku.

To velja za vse narode in celo za Malorus, ki se toliko pritožujejo; le za nas Slovence to ne velja. Vzlic tej zakoniti določbi ni najvišje sodišče izdalo niti ene slovenske razsodbe. In tu, gospoda moja, se čudijo, da to zavetišče pravičnosti, ta čuvav zakona, izdaja meritorno nepravilne razsodbe, da krivo interpretira zakon. Saj ne spušta niti jasnih zakonskih določil, čim se le-ta nanašajo na Slovence.

Tudi moram tu kakor Slovenec in kakor slovenski jurist omenjati povsem neverjetnih odnošajev na Koroškem. Nočemo, da bi se zdelo, da mi puščamo koroške Slovence same; nasprotno moram povdarjati, da to, kar se godi s Slovenci na Koroškem, občutimo tudi mi, kakor da se godi na našem lastnem životu. Kar se tam dogaja, to je v zasmeh vsakemu pravodstvu, v zasmeh justici. Ne ravnavo se več po naredbah. Poprej so govorili, da slovenke stranke imajo pravico razpravljati pred sodiščem v slovenskem jeziku. Sedaj so to ne prakticira več tako, ampak, če je za nasprotno stranko, in če je to tudi slovenska stranka, prišel nemških odvetnik, se ne sme več slovenski razpravljati. Še več. Za obe stranki sta prišla slovenska advokata. Čim gre za stvar, o kateri se razpravlja na mestnem delegiranem okrajnem sodišču v Celovcu, se niti slovenskemu odvetniku proti slovenskemu odvetniku ne dovoljuje, da bi razpravljaj v slovenskem jeziku. Prišlo je tako daleč, da se preiskava, da-li je mati ali morda oče dotične slovenske stranke nemškega pokolenja (Veselosť), ker se potem takoj deducira: to ni več čisto slovenska stranka! In to se dogaja pod ministerstvom srednje črte, ki se sklicuje na svoj čut pravičnosti.

Germanizacija po železniškem ministerstvu.

Zelo germanizatorično nastopa pri nas tudi železniško ministerstvo. Nas se je osredilo z drugo železniško zvezo z zaledjem in na tem smo prav hvaležni. Za kar pa ne moremo biti hvaležni, to so germanizatorične tendence, to je, germanizacija, ki se jo izvršuje pri nas z vso močjo na vsej črti. Pri nas ni nikake nemške postaje, v Primorskem ni nikakega avtohtonega nemškega prebivalstva, a vzlic temu je večina postaj zasledena po nemških uradnikih. Da, na Jesenicah je bil nedavno imenovan nemški zdravnik in se je prezelo vse slovenske proslilce; ne vem, kako se bo oni zdravnik razumeval s slovenskimi bolniki. Nedavno je bil podnačelnikom za prometni oddelek v Trstu imenovan Nemec z Dunaja, in sicer se je mimošlo šest viših revidentov in dva stareja revidenta, a omenjeni uradnik nima o tamošnjih deželnih jezikih niti pojma.

Tukaj sta enakopravna slovenski in italijanski jezik in sta na enak način potisnjena nazaj; mi pa moramo najodločneje nastopiti proti tem germanizatoričnim tendencam njegove ekselence gospoda Derschatte. Popolnoma prav je, da je tudi kakor minister ostal nemški strankar, toda mi zahtevamo, da se nemški strankar kaže tam, kjer je na mestu, v nemških kronovinah, ne pa pri nas, kjer ni nobenih Nemcev.

Povišanje plač državnim uslužbencem v Trstu.

Gospoda moja! Zaključujem. Le prav na kratko, da zadostim svoji dolžnosti in ker sem prepričan, da je v materijelnem oziru potrebno potezati se za to, da se konečno vendar enkrat jemlje ozira na državne uradnike in državne služabnike, s kratka na državne nameščenice v Trstu. Gospodarske razmere so se tamkaj tako zasukale, da državni uslužbenec danes ne more izhajati s svojimi dohodki.

Po štrajkovskem gibanju ali pravzaprav za zažugano pasivno resistenco je bilo železniško ministerstvo prisiljeno dovoliti svojim uradnikom pristaniščno doklado. Ako je bilo to za uradnike železniškega ministerstva dobro in potrebno, je gotovo tudi potrebno za vse druge panoge uprave.

Zato bi najtopleje in srčno prosil vlado, da stori vendar enkrat svojo dolžnost, in kakor je dovolila doklade v drugih mestih, da dovoli tudi za Trst pristaniščno doklado.

Nadalje omenjam tukaj posamične kategorije, s katerimi se v resnici sramotno postopa. Tako niso kancelijski oficijanti in kancelijski pomočniki oziroma oficijantije in pomočnice stabilne; vzlic temu, da opravljajo pravzaprav uradniške službe, niso vendar v boljem položaju nego kak dinar: vsaki trenotek se jih lahko odpušča iz službe.

Njihova zahteva gre za tem, da postanejo vendar enkrat stabilni; želijo in so tozadevno že uložili spomenico, da se za njih ustanovi XII. činovni razred, in da pridejo po 15-letnem službovanju v XI. činovni razred.

Tukaj mi je tudi omeniti, da so bile n. pr. pri policijskem ravnateljstvu vsprejete kancelijske pomočnice, oziroma praktikantije, ki že nad 2½ leta služijo državi, ne da bi bile dobile zato niti krajcarja. (Čujte! Čujte! Mejklici.) Naravnost sramotno je, kako nastopa država kakor delodajalka nasproti onim, ki se nahajajo v gospodarsko slabem položaju. (Pritrjevanje.)

Nujno potrebna je ureditev službenih odnošajev in povišanje plač davčnih eksekutorjev, sodnijskih eksekutorjev, pilotov, cestnih pomočnikov; priporočam vladi, da vzame enkrat v obzir tozadevne spomenice.

Poljedelske potrebščine okolice.

Dalje bi opozaril vlado, zlasti gospoda poljedelskega ministra, na okolico tržaško, ki jo imam čast zastopati.

Naša okolica, tržaški teritorij, slovi po svojem vinu; proseško vino uživa dober glas do visoko sem gori. Danes je malone polovica vinogradov uničenih od trtne uši in opustošenih in ljudje si raji iščejo zaslužka v meitu, ker so bili enostavno prepuščeni samim sebi.

Imeli smo poljedelskega potovalnega učitelja; premestili so ga v Sežano, in ta mora sedaj skrbeti za štiri okraje, dočim bi imel dovolj skrbi v enem samem; saj je vino edini poljedelski pridelek naše pokrajine. Stavl bi za to prošnjo na vlado, naj preskrbi potovalnega učitelja za našo okolico, oziroma, če bi to ne bilo možno, za okolico in slovenski del Istre s sedežem v Trstu.

Dalje bi tudi prosil, naj se dovoljujejo podpore slovenski kmetijski družbi, in sicer iz sledečih razlogov: V drugih vinorodnih deželah imajo takozvana brezobrestna posojila. Dovoljevanje teh posojil pa je vezano na dovoljevanje enakega zneska se strani dotičnega deželnega zbora.

Nas tržaški deželni zbor pa, ki ni imel nikoli srca za okolico enostavno ni sklenil tega zakona, in mi ne dobivamo radi tega nikakih brezobrestnih posojil.

Kdo je kriv naših razmer?

Da so se razmere pri nas razvile tako hudo, da smo tako zanemarjeni v narodnem in tudi gospodarskem oziru, na tem je krivda na naših narodnih nasprotnikih; a je v velikem delu tudi krivda naše vlade, ki je enostavno pozabila na nas. Ali majhen del krivde imamo tudi mi sami. Mi ne vidimo še nevarnosti, ki nam preti, mi še ne vidimo, kako naš narodni nasprotnik prodira se severa čim dalje bolj proti jugu — mi imamo boljšega in nujnejega opravila, nego da se razmesarjamo radi nekaterih kulturnih in političnih vprašanj.

Apel na složnost!

Jaz bi na tem mestu, predno zaključim, apeliral na vse južne Slovence, da se, kakor smo se mi združili svojimi brati iz Dalmacije in Istre, tudi naši drugi bratje, ki so morda v enem ali drugem vprašanju drugega mnenja nego mi, pridružijo vam, da bi sledili izgledu Nemcev, ki so v zadnjih sejah ponovno in z raznih strani poudarjali, da hočejo pustiti na stran vse kulturne in politične razlike, da bodo složno nastopali za pravice in koristi svojega naroda. (Odobranje.)

Ako ta apel pada na rodovitna tla, mislim, da bodo tudi oni zadovoljni, ki me sedaj nočejo morda slušati. (Živahno odobranje in ploskanje. Govorniku so čestitali od več strani.)